

Գիրքը լուսապատճենահանվել է  
"Համահայկական Էլ. Գրադարան"

կայքի՝ [www.freebooks.do.am](http://www.freebooks.do.am)

կողմից և ներկայացվում է իր  
այցելուների ուշադրությանը:

The book created by "PanArmenian E. Library"



Գիրքը կարող է  
օգտագործվել միայն ընթերցանության համար...

For more info: [www.freebooks.do.am](http://www.freebooks.do.am)

ՊՆԻՔ ԱՌԻՅՆՈՍԻ ԿԱՐՈՂ ԵՔ ՁՅԸ ՆՈՐԿՈՒՄՆԸ ՈՒՆԵԱԼ, ՀԱՅԱՍՏԱՆ  
ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ՏԱՐԱԾՄԱՆ ԳՈՐԾՈՒՄ ԵՎ ԻՆՏԵՐՆ  
ԼՈՒՄՊՈՅՏՔԵՆԱԶԱՆԵԸ ԳՐՔԵՐ:

ԹԿՈՅՔՆ ԳՐՔԵՐԻ ՄՏԵՂԾՄԱՆ ՄԱՆՐԱՄԱՍՆԵՐԸ ԿԱՐՈՂ ԵՔ  
ԻՄԱՆԱԼ "ՀԱՄԱՀՈՅՔԱԿԱՆ ԷԼԵԿՏՐՈՆԱՅՔՆ ԳՐԱԿՈՐՄԱՆ" ԿՈՅՔԻՑ՝

[www.freebooks.am](http://www.freebooks.am)

ԸՆԴՈՂՆԱԿԱԼ ԵՒՔ, ՈՐ ՕԳՏՎՈՒՄ ԵՔ ՄԵՂ ԿՈՅՔԻՑ:  
ՑԱՆԿԱԿՈՒՄ ԵՒՔ ՀԱՃԵԼԻ ԸՆԹԵՐՑԱԼՈՒԹՅՈՒՆ:



ԳՐՔԻՔ ՄԵՁ՝ [freebooks@rambler.ru](mailto:freebooks@rambler.ru)

*International Bill of  
Human Rights*

**ՄԱՐԳՈՒ  
ԻՐԱՎՈՒՆՔՆԵՐԻ  
միջազգային բիլլ**

Երևան 2005

Տարագրվել է ՄԱԿ-ի Հանրային տեղեկատվության վարչության և «Հայաստանում մարդու իրավունքների խթանման և Մարդու իրավունքների պաշտպանի հաստատության վերաբերյալ հանրային իրավեկության բարձրացման» ծրագրի աջակցությամբ Երևանի Իրավաբանական համալսարանի իրավագիտության ֆակուլտետի և Սիվիլ իրավագիտության կենտրոնի կողմից՝ Նիդեռլանդների գերագույն դատարանի նախագահի և իրավաբանական աջակցությամբ:

*Հոգատարների հետևյալ անուններով  
ՄԱԿ-ի Հանրային տեղեկատվության վարչության  
Իրավաբանական գրասենյակի*

*Universal Declaration of Human Rights*

**Մարդու  
իրավունքների  
համընդհանուր  
հռչակագիր  
(10 դեկտեմբերի 1948թ )**

**ՆԱՍԱՐՆ**

**Քանզի** մարդկության ընդամենի բոլոր անդամներին հատուկ արժանապատվության և հարգանքի ու անօրարելի իրավունքների նախադրումն աշխարհի ազատության և արդարության և իրազարդության հիմքն է.

**քանզի** մարդու իրավունքների նկատմամբ բանահրանքն ու արհամարհանքը հանցեցրել են մարդկության խիղճը վրդովող բարբարոսական գործողությունների և բանի որ իբրև մարդկության մեծ նպասակ է հռչակված այնպիսի աշխարհի պեղծումը, որպեսզի մարդիկ կգայելեն խոսքի ու համոզմունքների ազատության է գերմ կլինեն վախից ու կարկռից:

**քանզի** անհրաժեշտ է օրենքի իշխանությանը պաշտպանել մարդու իրավունքները, որպեսզի նա որպես վերջին միջոց, հարկադրված շնորհի բռնակալության ու նկշման դեմ.

**քանզի** անհրաժեշտ է նպաստել ազգերի բարեկամական հարաբերությունների զարգացմանը, բանի Միացրված ազգերի ժողովուրդները Կանոնադրության մեջ սերտեհասպարտել են իրենց հաճառք մարդու կրմնահան իրավունքների, մարդ անհրաժեշտ արժանապատվության ու սպանքի, գողանարդու ու կնոջ իրազարտմասարության նակնեպ և մեռել առգիբատական առաջադիմորչանն ու կենսապարմատելերի բարեխոյմանն աշակղել առապիկ ազատության պայմաններում.

**քանզի** անցած պեղությունները պարպատուրվել են Միացրված ազգերի հետ համագործակցելով, հասնել

*Խորհուրդ իրավունքների հաճընդհանուր հռչակագիր*

---

ժառանգ իրավունքների ու հիմնական ազատությունների նկատմամբ համընդհանուր հարգանքի ու դրանց փառալուծման

**քանզի** այս իրավունքների ու ազատությունների համընդհանուր ընթացումը վիթխարի նշանակություն ունի այս պարզապարզության վախճանը իրականացնելու համար:

## **ՓԼԽՎՈՐ ԱՍԱՄՈՒԵԱՐ**

*Իրապարակում է սույն*

### **ՄԱՐԴՈՒ ԻՐԱՎՈՒՆԵՐՆԵՐԻ ՀԱՄԱՐ ԿՎԵՆՈՒՐ ՀՈԶԱԿԱԳԻՐԸ**

որպես առաջադրանք բոլոր ժողովարդներին ու ազգերին, որպեսզի յարաբանչյաբ սահման եւ հասարակության յարաբանչյաբ սարման, ճշտապես նկատի ունենալով այս հռչակագիրը, ճգտի ուսուցման ու կրթության միջոցով հարաստելու այս իրավունքների ու ազատությունների նկատմամբ հարգանքի վերաբերմունքին եւ ազգային ու միջազգային առաջադիմական միջոցառումներով ապահովելու դրանց հաճընդհանուր արդյունավետ ապահովման ու պահպանումը թե՛ անդամ պետությունների ժողովուրդների եւ թե՛ դրանց յլասխատրյան սակ զաւախոյ սարածքների ժողովուրդների կողմից:

**Հոդված 1**

Քրդր մարդիկ ծնվում են ազատ ու հավասար՝ իրենց տր ժանապատվությամբ և լիազուեցնելով Նրանք օժտված են քանականությամբ ու խղճով և պարտագոր են միմյանց նկատմամբ վարվել եղբայրության ոգով:

**Հոդված 2**

Յուրաքանչյուր որ ունի սույն հոչակրադրում նշված քուրր իրավունքներն ու տպատարյունները անկախ որեւէ տա սայական, մաշկի գույնի, սեռի, լեզվի, կրոնի, քաղաքական և այլ համազմունքների, ազգային կամ սոցիալական ծաղման, ունեզվածքի, դասային պառականելության կամ որեւէ այլ կարգավիճակի տարբերակման

Ուկելին, որեւէ տարրերակում չայետք է կրվի էլնելով ան հատի երկրի կամ տալածքի քաղաքական, լիազական կամ միջազգային կարգավիճակից, լինի դա անկոսխ խնամարկյալ, ոչ ինքնավար կամ որեւէ այլ ստծմանսփակումով պետական կազմակալում

**Հոդված 3**

Յուլաքանչյուր որ կրունքի սզուտության է սեփական անձի անձեռնմիտելության իրավունք ուի

**Հոդված 4**

Ոչ որ չայետք է մա տրկուրյան կամ անազատ վիտակում, տրկությանը և սարկազանատարյունը իրենց քուրր տարատեսակելով, ալուելում և

**Հոդված 5**

Ոչ որ չայետք է ետարկվի խաչումներնան կամ դաժան, անմալկալային կամ աղժանատարուտությանը նսնմաչնող վերաբերմունքի ու պառով:



**Հոդված 6**

Անձն ոք, ուր կը լինի իրավասութեկտ ճանաչվելու իրավունք ունի

**Հոդված 7**

Այլեկի առաջ քոյու մարդիկ հավասար են են, ստանց որի մ խտրութան, օրենքի հավասար պաշտպանութեյան իրավունք ունեն. Երոր մարդիկ սույն Հոշակագրով հաստատված հավասարութեյունը իսխտող որեւ, խտրականութեյունեկց, ստորանքից պաշտպանվելու հավասար իրավունք ունեն:

**Հոդված 8**

Խորտանչոյու որ սահմանադրութեյանք կամ օրենքով իրեն տրված իմնական իրավունքները ռանահարվելու վեպքում այդ իրավունքները իրավասու ազգային դատարանների միջոցով ստղունավետ կերպով վերականգնելու իրավունք ունի

**Հոդված 9**

Այ ոք չի կարող ենթարկվել կամայ սկան կ սլանքի ձեր բակտտուն կամ արտաքաման:

**Հոդված 10**

Խորտանչոյուք որ իր իրավունքներն ու պարտականութեյուններն ճշտելու են իրեն ներկայացված քրեական մեղադրանքի իմնավորվածութեյունը պարզելու համար լիակրօտար հավասարութեյան իմնան վրա իրավունք ունի սրանանչելու, որ իր վարձը կտուպարակայնորեն են սրբարութեյուն րորը պահանջների պահպանմամբ քննութեյունեկի են անկողմնակալ դատարանի կողմից:

**Հոդված 11**

1. Հանգագործություն կատարելու ղեկ մեղադրվող յուրաքանչյուր ոք իրավունք ունի լսմանը համադրվել քանի դեռ իր սեղքը օրինական կարգով չի հաստատվել հյապարակային դատական քննության միջոցով, որի ժամանակ նրան տրվում են պաշտպանության քոլոր հնարավորությունները:
2. Ոչ ոք չի կարող հանցագործության մեջ մեղադրվել որևէ արարք կատարելու կամ լսնգործության համար, որը կատարելու պահին ազգային օրենքներով կամ միջազգային իրավունքով հանցագործություն չի համարվել: Չի կարող նաև ծանր պատիժ տրվել քան այն, որը կարող էր սահմանվել հանցանքը կատարելու ժամանակ:

**Հոդված 12**

Ոչ ոք չպետք է իր անձնական ու լինստունկան կյանքի, սոսն կրսմ նամսիրագործության նկատմամբ կամալական միջամտության ենթարկվի, ոչ էլ որևէ ոսնճգործյա պատվի ու ինդինակության նկատմամբ: Յուրաքանչյուր ոք նման միջամտյոյունից կամ ոսնճգործյունից օրենքով պաշտպանվելու իրավունք ունի:

**Հոդված 13**

1. Յուրաքանչյուր ոք ազատորեն սեղյոց սմղ վերստոյւղելու և ցանկացած պետության սահմաններում բնակավայր բուարկու իյուղելու ունի:
2. Յուրաքանչյուր ոք իրավունք ունի սելու ցանկացած էրկիր, նկատյուղ իր սեղյականը, և վկրաղստեղսղու իր էրկիր:

**Հոդված 14**

1. Յուրաքանչյուր ոք ինտուղնղամղց այլ էրկրներում ապստոսն վրարելու և այլ սպստստնղկղ օղստվելու

իրավունք ունի:

Այդ իրավունքը չի կարող կիրառվել այնպիսի ոչ քաղաքական խանգարիչությունների կամ արարքների համար հարուցված հետապնդումների դեպքում, որոնք հսկաստով են Արավորված ազգերի կազմակերպության հպատակներին ու սկզբունքներին:

**Հոդված 15**

1. Յուրաքանչյուր որ քաղաքացիություն իրավունք ունի
2. Այ որ չի կարող կամայականորեն գրկվել իր քաղաքացիությունիւ կամ իր քաղաքացիությունը փոխելու իրավունքից

**Հոդված 16**

1. Չափափաս տղամարդիկ եւ կանայք, ատանդ որևէ ցեղային, ազգային կամ կրոնական սահմանափակումն, ամուսնանալու եւ ընտանիք կազմելու իրավունք ունեն. Նրանք համաար իրավունքներ ունեն ամուսնանալիս, ամուսնության բնութարում եւ ամուսնալուծույթան ժամանակ:
2. Ամուսնությունը կարող է կոչանույ միայն ամուսնացույ կողմերի քարոհը ու ազատ համաձայնույթան դեպքում.
3. Ընտանիքը հարաբախոյթան բնական ու կիւմնական բնիցն է եւ հասարակույթան ու սկսուրյան կողմից որոշուարանգէր իրավունք ունի

**Հոդված 17**

1. Յուրաքանչյուր որ սեփականություն ունենողը իրաւունք ունի ինչպէս միանձնու, ուրպէս էլ ուրիշների եւս իւրձնատը
2. Այ որ կրասրուպաներն չպետք է գնվի իր սեփականությունիւ:

**Հոդված 18**

Յուրաքանչյուր սք ուղքի, իղճի ու դավանանքի ազատության իրավունք ունի՝ այդ իրավունքը մերառում է իր դավանանքը կամ հասոգմունքների փոփոխության և իր դավանանքը կամ հասոգմունքները մեճակ կամ ուղիչճնելի հետ մեկտեղ, նրապարտկալ կամ զարդանի քարոզելու, եկեղեղոսկան ալարողությունների, սաղսամունքի և ծխոսկուտալությունների սիջոցոլ ալարուհայտելու ազատություն։

**Հոդված 19**

Յուրաքանչյուր սք նասոգմունքների ազատության և նրանք անկաղկանոլ ալարուհայտելու իրավունք ունի՝ այս իրավունքը եկրառում է նասոգմունքներին անարգել նազատարլոմ մնալու, անլեկատլություն ու զաղազարճնելու որոճելու, ստանալու և լրատլության ցանկացաճ միջոցներոզ ստրոմելու ազատությունը՝ անկալս սկտական սահմաններիալ։

**Հոդված 20**

1. Յուրաքանչյուր սք խաղող նազարճելի ու միություններ կաղոնելու իրավունք ունի
2. Ոչ սք չի կալող նաղկաղար սլ անղամ սղցել որեկ մլություն.

**Հոդված 21**

1. Յուրաքանչյուր սք անմիջակասորճն կամ ազատ ընտրզամ ներկաղացոզիչոկի միջոցոլ իր երկրի կառուզարճանը նասոնակելու իրավունք ունի.
  - Յուրաքանչյուր սք իր երկրոմ՝ սկտական ճառայության մոտեկու՝ կազատաղո ննաղրազլորայրյան իրավունք ունի։
2. Սուղվաղի կաղը պեղար է լինի կառուզայության իղլուսնություն ելմըլ, այս կաղըն իր սղրասոնալարությունը սղլ-

ա) գտնի պարբերական եւ անեղծ ընտրություններում, որոնք պետք է անցկացվեն համընդհանուր եւ հավասար ընտրական իրավունքի պայմաններում, գաղափարում քվեարկության անպատրույն անպահովող այլ հավասարաբեկ ծեւերի միջոցով

**Հոդված 22**

Յուրաքանչյուր որ պրոյեկտ հասարակության անդամ, սոցիալական ռազմավարության իրավունք ունի եւ ազգային ջանքերի ու միջազգային համագործակցության միջոցով, յուրաքանչյուր պետության կառուցվածքին ու ռեսուրսներին համապատասխան, օգտվում է իր արժանապատվության եւ իր անձի ազատ գարգացման համար անհրաժեշտ տնտեսական, սոցիալական ու մակրոթային իրավունքներից:

**Հոդված 23**

1. Յուրաքանչյուր որ աշխատանքի, աշխատանքի ազու տ ընտրության, արդարացի ու նախատավոր աշխատանքային սլայմանների եւ գործազրկությունից պաշտպանվելու իրավունք ունի:

2. Յուրաքանչյուր որ, տրանց սրեւի իտրակիանորում, հավատար աշխատանքի դիմագ հավատար վորձաութայան իրավունք ունի

3. Յուրաքանչյուր աշխատող իր եւ իր ընտանիքի մարդկային գոյությունը կարսիմուդ սպագար ու գոհացուցիչ մարձաութայան իրավունք ունի, որն անուամեջաութում դեպքում պետք է քոզմի ոտիաբանական ապահութայան այլ միջոցներով

Յուրաքանչյուր որ տրիտաակցական միութայաներ տրեկտելու եւ իր շտիեր պաշտպանելու համար տրեկտաակցական միութայաներին անդամակցելու իրավունք ունի

**Հոդված 24**

Յարաքանչյուր ոք հանդատի ու ժամանցի, այդ բնում աշխատանքային ժամերի խելածիտ ստեճանավակման եւ սքարբերարար վճարովի այճակողյոյնքի իրավոնք ունի

**Հոդված 25**

Յարաքանչյուր ոք ույնպիսի կենսամտխարդուկի իրավոնք ունի, որը պատշտոն է իր եւ իր ընտանիքի առողջութեան ու բարեկեցութեան համար, ներստոյալ սնունդի, հագոսալը, ընակարանի, բարոջապահութեանը եւ անիրաճեշտ սոցիալական մտտայութեաննքը, ինչպէս նաեւ ունի ապահովութեան իրավոնք գործազրկութեան, հիվանդութեան, հաշտօնդատութեան, այրիանելու, ծերութեան կամ իր կանթից անկախ գոյութեան այլ միջոցնք ի անհրաճեշտութեան դեպքում:

Մաշտութունն ու մանիրքոյտելը կատուկ հոգածութեան եւ օճանդակութեան իրավոնք ունեն: Ամասնոյտուկեց կամ տարտածմանուկուս կողմից ծնված բոլոր երեխանքը պէտք է աքովիտ սիտունյն սոցիալական պաշտպանութունից:

**Հոդված 26**

1. Յարաքանչյուր ոք կրթութեան իրավոնք ունի՝ կրթութունը, առովագի տոյրանկան եւ հասրակրթական վարկրոս, ոյւտք է առվճաղ լինի: Տարրական կրթութունը ոյւտք է սրտրտաղիլ լինի՝ Տնխնիկարան եւ մասնազրտակում կրթութունը ոյւտք է հասրամասաշեղի լինի, իսկ բարճյազրտի կրթութունը, յազրանօցութեաննքի հաճազրտաղիտան, հաղիտաղազրտաղիտ ստոյգիլ բոլորի եւմար:

Կրթութունը ոյւտք է նպատակտոտղված լինի՝ առճի լիարճեք գորթազրտուր եւ ոմորթա իրավոնքնքի ու

եյնմանյան ազատությունների նկատմամբ հալածանքի ամբողջացմանը: Էյն պետք է նպաստի բոլոր ազգերի, ռասայական եւ կրոնական խմբերի միջեւ փոխըմբռնմանը, հանդուրժողականությանն ու բարեկամությանը, էլ ազգի նորաստի Լիափորված ազգերի կազմակերպության իսողադարձության գործունեությանը:

3. Մտողներն իրենց կրօնների համար կրթության անասկն բնորելու ամսջուսյին իրավունք ունեն:

**Հոդված 27**

1. Յուրաքանչյուր որ համարակության մշակութային կյանքին ազատութեն մասնակցելու, արվեստներից բովակակնություն ստանալու, գիտական ամսջընթագին մասնակցելու եւ դյա բարիքներից օգուելու իրավունք ունի:
2. Յուրաքանչյուր որ իր հեղինակած գիտական, գրական կամ գեղարվեստական աշխատանքի բարոյական եւ նյութական շահերի պաշտպանության իրավունք ունի:

**Հոդված 28**

Յուրաքանչյուր որ սովորական ու միջազգային այնպիսի կարգուկանոնի իրավունք ունի, որի անկայությամբ ստուն Հոշակագրում շարողոված կրավունքներն ու ազատություններն իրողին իրազործելի են:

**Հոդված 29**

1. Յուրաքանչյուր որ համառքի ամսջ որսրոսկանո բանուելու ունի, որանդ եւ ինտրովոր է նրա անհատականության ամսջ ու լրադներ զարգայումը:
2. Էյն իրավունքներն ու ազատություններն իրականագրվու ամսջարանչյուր որ պետք է ենթակա լինի միմիայն ամսջիմի սահմանախակումների, որոնք օրենքով ամսջամսմում են լրաստայնա ուրիշների իրավունքների է:

ազատությունների պատշաճ ճանաչումն ու հարգանքն ապահովելու եւ ժողովրդավարական հասարակարգում բախշականությունն արդարացի պահանջները, հասարակական կարգը եւ քեփանույր բարեկեցությունը բարելավելու նպատակով:

- 3 Այդ իրավունքների ու ազատությունների իրականացումը ոչ մի դեպքում չպետք է հակառի Միավորված ազգերի կազմակերպության եզրույթներին ու սկզբունքներին.

**Հոդված 30**

Սույն Հոդակագրում սչինչ չի կոչուղ մեկնաբանվել որպես որեւէ պետության, մարդկանց լսնքի կամ առանձին անհատների բնձնոված իրաւիւնք՝ գրադրելու այնպիսի գործունեությաւնր կամ կատարելու այնպիսի արարք, որոնք նպատակաւորուած լինեն սույն Հոդակագրում շարադրված իրաւաւերներն ու ազատություններն ի չիք յարձնելուն:



*International Covenant on Economic,  
Social and Cultural Rights*

ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ,  
ՍՈՑԻԱԼԱԿԱՆ ԵՎ  
ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ  
ԻՐԱՎՈՒՆՔՆԵՐԻ  
ՄԱՍԻՆ  
ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ  
ԴԱՇՆԱԳԻՐ

(16 դեկտեմյ երի 1966թ )

*Խաչատրի պաշտոնական հատերի՛ն բարգիւտուրքաներ  
պրամուտքեղ է  
Միջալգալ] և իլ ալուների հալկուրան  
րնկերակցուրյունը*

**ՆԱԽԿԱՆ**

Խոյ՛ն Գաշնազրի մասնակից պետութիւնները

**ուշադրութեան առնելով**, որ Միապետութեան սպառնալից կազմակերպութեան կանոնադրութեանը հոշակութեամբ սկզբունքներին համապատասխան մարդկային ընթացիկ թոյլոք սնդաններին կերտարուց արժանապատուութիւն եւ հրանց հաճախորդ ու սնկապարտի իրաւունքների մանաշտակ ազատութեան արդարութեան եւ համընդհանուր խաղաղութեան հիմնի է.

**ընդունելով**, որ այդ իրաւունքները թիտմ են մարդկային անհատին կերտարուց արժանապատուութիւնից.

**ընդունելով**, որ Մարդու իրաւունքների համընդհանուր հոշակագրին համապատասխան, վախից ու կարիքից չերկարագրված մարդկային սպասար սնկարի իդնակ կարող է իրականակցել, երբ միայն ստեղծվեն արկախի պայմաններ, երբ յուրաքանչյուրը կարող է օրրվել ինչպես իր տնտեսական, ասիտակական եւ մշակութային, ասկախ էլ բաղարայնական ու բաղարակական իրաւունքներից.

**ուշադրութեան առնելով**, որ Միապետութեան սպառնալից կազմակերպութեան կանոնադրութեանը պետութիւնների պարտագոր են իրաւաւորել մարդու իրաւունքների եւ սպարութիւնների կանոնակ հաստատարուց կարտանքի ու հրանց պատկանար.

**գիտակցելով**, որ սնկարու պարտագորութիւններ ու կանարակ այդ սնկանց էտ ուտ հաստարի կանոնակ, որին ինքը պարկանում է, տեղը է սեպարար ինի ստիւ Գաշնազրում մանաշտակ իրաւունքների իրաւաւորական ու պատկանակ.

համաձայնում են կերտիշտակ կողմաների շո րջ

## ՄԱՍ 1

### Հոդված 1

Երկու ժողովուրդներն ունեն ինքնուրուշման լիազորված Այդ իրավունքի ուժով նրանք ազատորեն սահմանում են իրենց քաղաքական կարգավիճակը և ազատորեն ապրումովում իրենց սահմանական, սոցիալական ու մշակութային զարգացումը:

2. Երկու ժողովուրդներն իրենց նպատակներին հասնելու ուղիով կարող են ազատորեն սահմանել իրենց բնական հարստությունները և ռեսուրսները սուսնց խոչընդոտելու ոլեւ. զարգացման, որը ջխտւմ է վախճահաւանութեան սկզբունքի վրա հիմնված միջազգային սահմանական համագործակցութեանց և միջազգային լիազորվածքի: Ոչ մի ժողովուրդ ոչ մի դեպքում չի կարող գրկելն զոյութեան իրեն պատկանող միջոցները:
3. Մույն Դաշնագրի մասնակից պետութեաները, այդ թվում եւ նրանք, որոնք պրոտասխանատու են ինքնակառավարում շունեցող եւ խնամարկյալ սարածքների կառավարման համար, պետք է Միավորված ազգերի կազմակերպութեան կազմակերպութեան դրոյրներին հաստատատախան խրախուսեն ինքնուրուշման լիազորված իրավունքները եւ հարգեն այդ լիազորները:

## ՄԱՍ 11

### Հոդված 11

Մույն Դաշնագրի մասնակից յորպետեւշտր պետութեան, պաշտակերվում է իր ունեւյած ռեսուրսները ուսա վերադրելու սահմաններում, անհոտատելու եւ միջազգային սկզբունքան ու համագործակցութեան միջոցով, մու-

նարկել միջոցներ, մասնավորապես, ամսեհամսյան և տեխնիկայիսմ բնագավառներում, սուսօրադիմորին հասնելու համար սույն Դաշնագրում ճանաչվող իրավունքների վարժեր իրականացմանը բոլոր պատշաճ միջոցներով, ներառյալ, մասնավորապես օրենսդրական միջոցների ընդունմամբ:

2. Սույն Դաշնագրի մասնակից պետությունները պարտավորվում են նրաշխատելու, որ սույն Դաշնագրով հռչակված իրավունքները կիրականացվեն առանց որեւէ խտրականության, այն է, անկախ ռասայից, մաշկի գույնիւ, սեռից, լեզվից, կրանից, բաղաբաւրան կամ այլ հաստիւմունքից, ազգային կամ աղյխալեհան ծագումնից, ծնւղից, գույքային կամ այլ դրութունից:

3. Ձարգացող կրկրները, պատշաճ կերպով նաշվի առնելով մարդու իրավունքները և կրեկ ազգային տնտեսութունը, կարող են որաշել, թե սույն Դաշնագրով ճանաչվող տնտեսական իրավունքներն իրեկ ինչ ծախսով պետք է երաշխաւիրեն իրենց բաղաբաւրի շնամիլաւգող անձանց համար:

**Հոդված 3**

Ս սյն Դաշնագրի մասնակից պետությունները պարտավորվում են սերածապոկանց և կանտեց համար աղյաւովել սույն Դաշնագրով նախատեսված բոլոր տնտեսական, աղյխալեհան և մշակութային իրավունքներից օգտվելու հավասար իրաւիւնել:

**Հոդված 4**

Սույն Դաշնագրի մասնակից պետություններն րեյտնում են, որ պետութունը կարող է սույն Դաշնագրիւ համապատասխան իր առնձաւում իրաւիւնքների իրականացումը ենրարկել միաւր ալեւիւնի պետաաախաւամենրի, որանք սաիմանելում են որեկրայ և միայն ալեւրանով:

*«Սեփական, օտարական և հշտիրային իրավունքների»*

որքանով դա համատեղելի է նշված իրավունքների բնույթի հետ, և բացառապես ժողովրդավարական հասարակարյունում ընդհանուր բարեկեցությանը նպաստելու նպատակով:

**Հոդված 5**

Սույն Գաշնադրում սյունչ չի կարող մեկնաբանվել այնպես, որ ենթադրվի որևէ պետության, խմբի կամ անձի լրավումները գրեթեբոլ այնպիսի գոյծունեությանը կամ կատարելու այնպիսի գոյծադարյուն, որն ուղղված է սույն Գաշնադրով ճանաչված իրավունքների կամ ազատութունների վերացմանը կամ դրանց սահմանափակմանն ուղեղի մեծ ծաղաղով, թսն նախատեսվում է սույն Գաշնադրով:

2. Հի բույլատրվում մարդու օրենքի, կոնվենցիաների, ևն բուօյեմարտական տեղերի կամ սովորույունների հիման վրա ցանկացած երկրում ճանաչված կամ գոյուրյուն ունեցող հիմնարար իրավունքների թրեւ սահմանադրական կամ կամ եվաղեցում այն հիմնադրմանը, թե սույն Գաշնադիրը մեան իրավունքներ չի ճանաչում կամ ճանաչում է նվաղ մաղաղով:

### ՄԱՍ III

**Հոդված 6**

1. Սույն Գաշնադրի մատուկից պետույունները ճանաչուե են աղբատանքի իրավունքը, որը ներստում է ուրուրանչուրի իր ազրուսան տվնցիսի աղխատանքով վատտակելու հնաղապորտյան իրավունքը, որը մա ուգուտղեև ընտրում է կամ որին ևա ազատղեև համեմաղում է, և կճեհեարղեև այղ իրավունքի աղբաղղմունու ուղղված համաղաղաղիումն թայլեր

7. Սույն Գաշնագլի ծաանակից պետության կողմից ուլու ի յաճունքի վարձեք իրականացմանը հասնելու նպատակով ձեռնարկվող քաղերն ընդգրկում են սելխնրկակասն եւ մասնագիտական ուսուցման ու վերապատրաստման ծրագրեր, սնտեսական, սուցիալական ու մշտակութային առնչել զարգացման եւ արտապլակական տիւլ գրտղվածության ձեռքբեյանն ուղիներ ու մերողներ տյնայիսի սքայմտններում, որոնք երաշխավորում են մարդու քաղարտկան եւ տնտեսկան հիմնտար ազատությունները

**Հողված 7**

Սույն Գաշնագրի ծաանակից պետությունները ճանաչում են յուրարանչյորի տշխտտանքի տրղարտղի եւ քտրենաչաստ պայմաններից ռգտվելու իրավունքը, մասնակտրակաւ:

ա) վարձատրության, որը քոլու տշխ սք ս վ րների համայնվազագոյնն ապահովում է

ւ) արտար տշխատտվարձ եւ հտվասարտրժեր տշխտտանքի դիմաց հաճասար վարձատրություն տտունց որել տարբերակման, մասնակտրակաւ, կտնտնց հտմտը ոլեոք է երաշխտտարվան տշխտտտերի տյնվար գրտյմտնելու, որունչից ռգտվում են տրտմարղիկ հտվատար տշխտտտանքի դիմաց հաճասար վճարում:

ն) իրենել եւ իրենց քնտանիքների համար քավարտար ապրտտտ սույն Գաշնագլի դրտղքներին համապտտտտիտն:

ե) տնվտտնել եւ կլայիննիկ տշխտտտանքային պտղմաններ:

զ) յուրարտնչյորի համար իր տշխտտտանքտո համտրտտտաւթան տվելի քարձի աատիճտնով արտաիտտղտղման հաճատար հնարտտիլտրղտն տգտյնտնտրղված յազտտտողես տշխտտտանքային ստտմով եւ որտկաճտ-

րանով

- Վ) հանգամանի, ժամանցի հնարավորությունն եւ աշխատանքային ժամանակի ողջամիտ սահմանափակում ու վճարովի պարբերական արձակուրդ, յնչպէս նաեւ վարձատրություն տունպէսն օրերի դիմաց.

**Հոդված 8**

- 1 Սույն Օրհանոցի ճասնակից պետությունները պալ ս ա վորվում են ստրուկով՝
  - ա) Խորտարանչարի իր ամանաական եւ սոցիալական շահերի ներկայացմամբ ու պաշտպանության նպատակով արեւեստակցական միտրյուններ ստեղծելու եւ իր քնատրութամբ արեւեստակցական միտրյուն անդամակցելու իրազուգործիք՝ համոզպատաստիտան կազմակերպության կոնտակտերի պոտիպանման միակ պայմանով՝ Նշված իրազուգործի իրապանսցումը ենթակա չէ որեւէ անհնատավակման, բացի այն ակտմանափակումներից, որոնք կաշխատանսփում են օրենսքով եւ ակտիրաժիչա են ժողովրդատիրութան կաստրակությանում ի շահ պետակուն ստիտաներարյան կամ կաստրակական կարգի կամ այլու իրազիթերների եւ սոքատրյակների պաշտպանության
  - բ) արեւեստակցական միտրյունների սոքապին գոշեսրյուններ կամ կաճատաշնութրոտներ կազմելու իրափոտքը եւ վերջիններիս միջտարպային արեւեստակցական կազմակերպություններ ստեղծելու ու կամ պետնո սիտեսպու իրապանից.
  - գ) արեւեստակցական միտրյունների սոքատրքեն գործելու իրազուգործ ակունց սրեւէ ստեւանտիակման, բացի ուղի ակտմանափակումներից, որոնք կաշխատանսփում են օրենսքով եւ ուղանք ակտրաժիչա են ժողովրդատիրութան կաստրակությունում ի շահ պետակուն ակտմաներար-

թյան կամ համարակալան կարգի կամ այլոց իրավունքների եւ աղյուստությունների պաշտպանության,

d) գործադուլի իրավունքը այն տվյալ ելկրի օրենքներին համապատասխան իրականացնելու պայմանով.

2. Սույն հոդվածը չի խոչընդոտում այս իրավունքներն իրականացնելու օլիմական սահմանազակումները մատատեսում այն անձանց համար, ովքեր մտնում են պետության վիմված ուժերի, բարկանության կամ վարչաւ աղմբ մեջ:

3. Սույն հոդվածում ոչլմե իրավունք չի տալիս Աշխատանքի միջազգային կազմակերպության Արավորումներ կազմելու ազատության եւ կազմակերպելու իրավունքի պաշտպանության վիտաբելյու 1948 թ. կուվենցիայի մասնակի պետություններին ընդունելու նշված կուվենցիայով նախատեսվող երաշխիքներին ի վնաս օրենսդրական սկսուդ կամ օրենքը կիրառելու ի վնաս այդ երաշխիքներին.

**Հոդված 9**

Սույն Դաշնագրի մասնակից պետությունները ճանաչում են յուրաքանչյուրի սոցիալազակ ապրուհվորյաւ, ներառալ սոցիալազակ ապրուհվորյաւ իրաւունք

**Հոդված 10**

Սույն Դաշնագրի մասնակից պետություններն ընդունում են, որ.

1. Ընտանիքին, որը կառապուհութան քնալիս ու կիմուկան խճաքային ծիւզիորն է, պետք է ըստ եւալաւիորին սլրամալրվել աւետալալի պաշտպանություն եւ աջակցություն, մտաւալիլաւալես, ընտանիքը կազաւալորման ժամանակ եւ քանի դեռ ընտանիքը պաւաւալաւաւաւ է չ ինքնորոյն երկուանելի խճանքի ու կրկորյան հա-



« Գեղարկան և սոցիալազգայն եւ մշակութային իրավունքներ »

Ուսր Ամուսնութեանը պէտք է կայ սնա ան անացողն ըլի ազատ համաձայնութեամբ:

Նստուկ պաշտպանութեան պէտք է սրամապրճի հոդ կամանց մինչեւ ծննդաբերութեանը եւ դրանից հետո ըն կած ուղչամիտ ժամանակաշրջանի ընթացքում: Այդ ժամանակաշրջանի ընթացքում աշխատող մայրերին պէտք է տրամադրճի վճարովի արձակուրդ կամ արձա կուրդ՝ սոցիալական ապահովութեան բավարար նոգատաներով:

Պաշտպանութեան եւ օգնութեան հասուկ միջոցներ պէտք է ձեռնարկվեն բոլոր երեխաների ու դեռահասն րի համար առանց որեւ. իտրականութեան ընտանե կան ծագման կան այլ հասակակիշով: Երեխաներն ո ղևառուսները պէտք է պաշտպանված լինեն սնուտա կան եւ սոցիալական շտեպործումից: Նրանց բարոյա կանութեան կամ առողջութեան համար վնասակար, կամ կրուերի համար վտանգաւոր, կամ բնականոն զարգաց ման համար ենարաւոր վնասակար բնագաւառում որտեղ աշխատանքի օգտագործումը պէտք է սլատճելի լինի օրենքով: Պետութեանը պէտք է մաե սահմա րեն ստրիբույին անձանագակումներ, որից ցածր ժաբրի երեխայի վճարովի աշխատանքն արգելվում է եւ պատմվում օրենքով:

~ **դված 11**

1. Երեյն «Եւզնագրի մասնակից պետութեանները ճանա չտու են յարաբանցուրի՝ իր ու իր ընտանիքի համար բու վարար կենսամակարդալի, ար թվում բավարար սնն ղի, Խաբուտար ու բնակարանի եւ կենսապայմանների շտպանակական բարերոգսան իրավունքը: Մասնակից պետութեանները կձեռնարկեն պատշաճ միջոցներ աղ իրօւվուրի իրակամացումն ապահովելու համար այս կրուարդութեամբ ինդունելով ազատ կամքի արտահայ

տութիւն վրա կիմնված միջազգային համագործակցութեան կարեւոր նշանակութիւնը.

- 2 Սույն Գաշեսարի մասնակից պետութիւնները, ճանաչելով յորտաւանջութի ազվի շմատնվելու կիմնադար ի ռուվութիւնը, անհուտաւզես եւ միջազգային համագործակցութեանը ձեռնարկում են միջոցներ, ներառյալ կատուկ ծրագրերը, որոնք նպատակ ունեն.
- ա) բարելուվելու սննդամթերքի արտադրութեան, պահպանման եւ բաշխման մեթոդները ունենիլաւզան եւ պատուկան գիտելիքի սպառիչ օգտագործման, սննան սկզբութեանի մասին գիտելիքի տարածման եւ ազրարային համակարգերի գարուպման կամ բարենորոգման միջոցով աշնաւա, որպեսզի աւրստովին բիւսկան նետութեանի առաւել արդյունաւաւ գարուպումն ու օգտագործումը.
- բ) հաշվի առնելով ինչպես սննդամթերք ներմուծող, սյն սրես էլ արտաւաւանդ երկրների կիմնաւարգերը՝ ազաւտովիւն պարենի համաշխարհային պաշտրնելի սորդարուցի բաշխումը՝ պահանջմութեանի հարաբերութեանը:

**Հոդված 12**

- 1 Սույն Գաշեսարի մասնակից պետութիւնները ճանաչում են յորտաւանջութի կիմնաւաւզան եւ կօգնուան տաւութեան առուվելաւզոյնս հոտանելի մակարոյակից սգտվելու կրուվութիւնը:
2. Սույն Գաշեսարի մասնակից պետութիւնները կտոմից տալ իրավութի իրաւտեք կրուկանաւզումն ապաւտվելու եզրստակով ձեռնարկվող միջոցներն բնութիւնում են սիչոցաւաւմներ, որոնք սննդամթերք են.
- ա) մեռելաւաւզումն ու մնանկաւզան մակաւզութեան կրնաւաւզումն ազաւտովման եւ կրեիւտի տոտիչ գարուպման համար.

*Մասնակի ազդեցությունները և մշակութային իրավունքների*

- ե) շրջակա միջավայրի և արդյունաբերության մեջ տեխնոլոգիաների հիպոթեզային բոլոր կողմերի բարեխազման ուսումնարան,
- զ) նամանավանդակներ, տեղաճարակալիք, մասնագիտական և այլ հիմնարարությունների կանխարգելման, բուժման և վերականգնման համար,
- ը) տեղական պայմանների ստեղծման համար, որոնք հիմնարարական տեղում բոլորի համար կապահովեն բժշկական օգնություն և բժշկական խնամք.

**Հոդված 13**

- 1. Մասնագիտացման մասնակից պետությունները ճանաչում են յուրաքանչյուրի կրթության իրավունքը: Նրանք նամանակում են, որ կրթությունը պետք է արդված լինի մարդկային անհատի և նրա արժանապատվության գիտակցման լիակատար զարգացմանը և պետք է ամրապնդի հարգանքը ծաղրոս իրավունքների և հիմնարար պատկանելիների նկատմամբ: Մասնակից պետությունները, այնուհետև, համաձայնում են, որ կրթությանը բոլորին պետք է հնարավորություն ընձեռի արդյունավետ մասնակցություն ունենալու ազատ հասարակությանը: Ազատակամ բոլոր պզվելի և ռասայական, էթնիկական կամ կրոնական բոլոր խմբերի վարչապետները, հանդուրժողականությանն ու բարեկամությանը և աջակցելու իրողությունն արևելանման պայմաններում: Մասնավորապես ազգերի կուլտուրային արժանավորությունները:
- 2. Մասնագիտացման մասնակից պետությունները լսելու են, որ այդ իրավունքների լիարժեք իրականացման արդյունավետ:
- 3. Մասնակցություն կրթությունը պետք է և անվճար բոլորի համար:

- b) Միջնակարգ կրթությունն իր սարքեր ձեռքով, ներառյալ միջնակարգ տեխնիկական և ծառնագիտական կրթությունը, բաց և ձեռնչելի է բոլորի համար՝ բոլոր համապատասխան միջոցներով, մասնավորապես, առաջադիմության անվճար կրթություն մատուցելու միջոցով,
- յ) բարձրագույն կրթությունը, ըստ յուրաքանչյուրի ընդունակությունների, հավասարապես ձեռնչելի է բոլորի համար՝ բոլոր համապատասխան միջոցներով, մասնավորապես առաջադիմական անվճար կրթությունն ըստ ներքին միջոցով,
- d) երկնական կրթությունը խրախուսված կամ հնարավորինս ակտիվացված է այն անձանց համար, ովքեր չեն անցել կամ չեն ավարտել իրենց ստանդարտ կրթության լիակ դասընթացը,
- e) պետք է ակտիվորեն իրականացանել բոլոր մակարդակների դպրոցների համակարգի զարգացումը, սահմանել կրթաթաշակների բավարար համակարգ եւ շարունակաբար կատարելագործել ուսուցչական կազմի նյութական պայմանները,
3. Սույն Կաշնագրի մասնակից պետությունները պարտավորված են ետրդել ծնողների եւ, համապատասխան դեպքերում, որիեսական խնամակալների իրենց երեխաների համար, պետական իշխանության կողմից առեղծված դպրոցներից բացի, այլ դպրոցներից ընտրության ազատությունը՝ որտեղ համապատասխանում են պետության կողմից ստեղծվող կամ հաստատվող կրթական միջավայրին՝ ստանդարտներին, խնչպես նաև իրենց երեխաների կրթական և բարոյական դաստիարակությունը ակտիվորեն համագործակցելով համապատասխան սպասիակալ հրահմանադրությունը:
4. Սույն հոդվածի ոչ մի մաս չպետք է ձեկնաբուծվի պես

Վարձատրու առջիւստեան և մշակութային իրավունքներին .

տուսեմին անձանց և սարսիների տնտեսական հաս-  
տատարքուններ տնկածնր և դրանք սոյն հողվածի 1-  
ին կետում շարադրված սկզբութներին և նման հաս-  
տատարքյուններում այնպիսի նվազագոյն ստանդարտ-  
ներին համապատասխան դերուխարկու ազատորքյան  
տակնանտիակում, որոնք կարող են սահմանվել պի-  
տոքյան կողմից

**Հոդված 14**

Սոյն Վաշնագի մասնակից յուրաքանչյուր պիտոքյուն,  
որը մասնակից դառնալու ժամանակ իր մետրոպոլիսային  
տարածրում կամ իր իրավագոյության սակ գտնիող  
նոս ստարածքներում չի կալողացել սարսիտվել պար-  
տողիլ անվճար տարրական կրտոքյուն, պարտավոր-  
վում է կրկու սուղվա ընրացքում մշակել և ընրտնել մի-  
ջոգտտումների մտնրամասն ծրագիլ պարտադիր անվ-  
ճար տարրական կրտոքյան սկզբութիլ ողջատիտ ժամ-  
կետում, ոլը պետք է մշված լինի ոլղ ծրագրում, տարի-  
տակարար կենսագործելու համար:

**Հոդված 15**

- 1. Սոյն Վաշնագի մասնակից պետությունն է ը ծ սնա-  
լում ևն յուրաքանչյուրի իրաւունքը  
ա) տաննակելու մշակութային կրտնրին,  
բ) սղրվելու գրտական առսպրկասի ևն որ կրտուն և  
րտրիլակից,  
գ) սղրվելու սլն քոլոլյական ևն նյոլրական շահերի  
սղրտոլրտեքյունիլը, որանք ստոչտնում ևն իր ինդի-  
տտիում գրտարան, գրտկան կրտ գնողարվեստակուն  
տակնրում կրիլի կտոլրակյոլրյանը  
Սոյն Վաշնագի մասնակից պետությունների կողմից  
սղր իրտրտնրի լիտրվելը իրտկանագլման նպատակով

ձեռնարկվող սիջոզների շարքն են դասվում նրանք, որոնք անհյուսիս են կրթության ու մշակույթի նվաճումների սրահպանման, զարգացման եւ տարածման համար:

3. Սույն Դաշնագրի մասնակից պետությունները պարտավորվում են կարգել գիտական հետազոտությունների եւ տեղեկագրիմակրան կործանելության համար ռենդանիստ ազատությունը
4. Սույն Դաշնագրի մասնակից պետությունները ճանաչում են գիտական ու մշակութային քաղաքականություն միջազգային կարգերի եւ համագործակցության խթանողությամբ ու զարգացումից բխող օգուտը:

## ՄԱՍ IV

### Հոդված 16

1. Սույն Դաշնագրի մասնակից պետությունները պարտավորվում են այս Դաշնագրի 2-րդ մասին համապատասխան ներկայացնել զեկույցներ իրենց ձեռնարկված միջոցառումների եւ սույն Դաշնագրով ճանաչվող իրավունքների պահպանման ապահովման մեծ քանակությամբ տարջրնորոցի մասին
2.
  - ա) Ընդդեմ զեկույցները ներկայացվում են Միավորված ազգերի կազմակերպության Գլխավոր բախտուղարին, որը դրանց սրահնակներն ուղարկում է Տեստական եւ սոցիալական խորհրդի բննությունը այն Դաշնագրի դրոթներին համապատասխան
  - բ) Միավորված ազգերի կազմակերպության Գլխավոր բախտուղարը նաեւ մասնակիտուցվում հաստատություններին է ուղարկում սույն Դաշնագրի մասնակից եւ սիանամանակ ուղ հաստատությունների ուղղան ով

տարրոնների զեկույցների կամ դրանց ցանկացած հաճախառատության հատվածների պատճենները, այնքանով, որքանով նման զեկույցները կամ այդ զեկույցների հաստիքները վերաբերում են բոլոր այն հարցերին, սրբեր մասում են վերը նշված հաստատությունների պարտականությունների շրջանակների մեջ նրանց կիմտաղիլի ազտերիև հաճախառատասխան:

**Հոդված 17**

1. Ինչո՞ւն Գաշնագրի մասնակից պետություններն իրենց զեկույցները նվաճալուցնում են վուչ առ վուչ, այն ծրագրին համապատասխան, որը պետք է սահմանի Տնտեսական և ռոգիտական խորհուրդը, սույն Կաշնագրի ուժի մեջ ուղնելուց ինչու մեկ տարվա ընթացքում մասնակից պետությունների և շահագրգիռ մասնագիտացված հաստատությունների հետ խորհրդակցելուց ինչու:

2. Ձեկույցները կարող են մասնունշել այն գործոններն ու զեկույցությունները, որոնք ազդում են սույն Գաշնագրով ստահծեամ պարտավորությունների կատարման աստիճանի վրա.

որն հաճախատատեսաբար սեղեկատվությունը սույն Կաշնագրի որևէ մասնակից պետություն ավելի վուչ է ունելալուցրել Միավորված ազգերի կազմակերպությանը կամ որևէ մասնագիտացված հաստատության, որպես այդ սեղեկատվությունը վերաշարադրելու անկարողություն չկա, և բախական է ճշգրիտ եղանք ներկայացրում տեղեկատվությանը

**Հոդված 18**

Տնտեսական և ռոգիտական խորհուրդը, մարտի իրավունքների և կիմնուդառու պետությունների ապագայությունը Միավորված ազգերի կազմակերպության հաստատությունները նախատեսված իր պարտականություն-

ների համաձայն, կարող է համաձայնության գալ մասնագիտացված հաստատությունների հետ սույն Գեաշնագրի՝ յրենց գործունեության ոլորտին վերաբերող պայմանագրերի կատարման ուղղությամբ ձեռք բերված առաջընթացի մասին իրեն զեկույզներ ներկայացնելու վերաբերյալ Այլ զեկույզները կարող են ներառել սույն պայմանագրերի կատարման մասին յրենց իրավասու մարմինների ընդունած որոշումների եւ հանձնարարականների վերաբերյալ:

**Հոդված 19**

Տնտեսական եւ սոցիալական խորհուրդը կարող է, ընկույթյան առնկալու եւ ընդհանուր հանձնարարականներ աալու համար կամ, համապատասխան դեպքերում, որպես ի պիտուք լուծ, Ընտրու իրավունքների հանձնաժողովին փոխանցել մարդու իրավունքների վերաբերյալ զեկույզներ, որոնք 16 եւ 17-րդ հոդվածներին համապատասխան ներկայացրել եւ պետությունները, եւ մարդու իրավունքների վերաբերյալ զեկույզներ, որոնք 18-րդ հոդվածին համապատասխան ներկայացրել են ժամանակի տացված հաստատությունները:

**Հոդված 20**

Սույն Գեաշնագրի մասնակից շահագրգիռ պետությունները եւ մասնագիտացված հաստատությունները կարող են Տնտեսական եւ սոցիալական խորհուրդին ներկայացնել պիտուք լուծներ 19-րդ հոդվածի համաձայն ընդունված գանկացած ընդհանուր հանձնարարականի կամ նման ընդհանուր հանձնարարականի նդան կազմակերպածք, որը սեղ է գանում Ընտրու իրավունքների հանձնաժողովի գանկացած զեկույզում կամ գանկացած փառուարդքում, որում առկա է սյլ նդումը:



**Հոդված 21**

Տնտեսական և սոցիալական խորհուրդը կարող է ժամկետակապ ժամանակ Գլխավոր առարկային ներկայացվել գեղեցական քննարկում քննության հանձնարարականությամբ և ձեռնարկյալ միջազատումների ու սույն Գաշնագրով նախաշխարհային իրավունքների ընդհանուր սրտագրության ազդեցության քննազատում ձեռք բերված առաջնության մասին սույն Գաշնագրի մասնակցի պետությունների և մասնագիտացված հաստատությունների ներկայացրած ազդեցությունը կամ ժամկետային ընդհանրությունը:

**Հոդված 22**

Տնտեսական և սոցիալական խորհուրդը կարող է Միավորված ազգերի կազմակերպության մյուս մարմինների, որոնց տնտեսական մարմինների և տեխնիկական օգնություն արտադրումն գործով գրառվող մասնագիտացված կատարողությունների ոչառաջնային հրավիրել սույն Գաշնագրի այս մասում ոչառաջնային գեղեցական կազմակերպումը ծագող կենտրոնների վրա, որոնք կարող են այս ազդեցությունների համար օգտակար լինել իրենց իրավունքների շրջանակներում միջազատում այն նպատակների նախադասարժանությունը որոշելու, որոնք կարող էին նպաստել սույն Գաշնագրի առաջնային կազմակերպության կենտրոններին:

**Հոդված 23**

Երբ Գաշնագրի մասնակցի օգնությունները համաձայնում են, որ սույն Գաշնագրով նախաշխարհային իրավունքների իրավունքները նպաստում են աշխարհի մեթոդներ, ինչպիսին են կոմունիզմի կենտրոնը, հանձնարարականների ընդհանուր, տեխնիկական օգնության արժանապատիվ և

խորհրդատվության նպատակով տարածաշրջանային հանդիպումների ու սեկսնիկական խորհրդակցությունների անցկացումը. ինչպես նաև շահագրգիռ կառավարությունների հետ համատեղ կազմակերպված հետազոտությունները:

**~ողված 24**

Սույն Գաշնագրում ոչինչ չպետք է մեկնաբանվի որպես Միավորված ազգերի կազմակերպության կամնապարհային եւ մասնագիտացված կառուցողությունների Կամնապարհային կոնցրետի նշանակությանը եւ նրանք սահմանում են Միավորված ազգերի կազմակերպության գանազան մարմինների եւ մասնագիտացված կառուցողությունների կամնապարհային ստանդարտներն ալե նարքերի կազմակցությամբ. որոնց վերաբերում է սույն Գաշնագիրը:

**~ողված 25**

Սույն Գաշնագրում ոչինչ չի կարող մեկնաբանվել որպես չորս մոլորակների բնական կայունությունների եւ մասնաբաժնի վարքերի մասին ու ստանդարտներին եւ բարձրագույն գիտություններին անհրաժեշտ իրախոնքի նվազում:

**ՄԱՍ V**

**~ողված 26**

1. Սույն Գաշնագրի միջոցով ստորագրման Միավորված ուղղված կազմակերպություն սնկում պետք չէ լինի սա՞մ սույ կարակերպության գոնկացա՞մ մասնախմայնում կառուցողություն սնկում պետք չէ. Միջազգային դատարանի Առատարի սնկում սնկում պետք չէ եւ Միավորված ազգերի կազմակերպության Գլխավոր ստանդարտի կողմից սույն Գաշնագրին հասնակից գտ-

ուսր կրավիրված ցանկացած այլ պետության համար

Սուր Գաշնագիրը ենթակու է վավերացման՝ վավերացրերն ի պահ են հանձնելոմ Սրավորված ազգերի կազմակերպության Գլխավոր քարտուղարին:

1 Սուր Գաշնագիրը բազ է միանալու սույն հոդվածի 1 | 6 պետոմ նշված ցանկացած պետության համար:

2 Սրավորվ կատարվում է միանալու մասին փոփոխությունը Մրավորված ազգերի կազմակերպության Գլխավոր քարտուղարին ի պահ համձնելու միջոցով

Մրավորված ազգերի կազմակերպության Գլխավոր քարտուղարը առյն Գաշնագիրը ստորագրած կասկած միացած բոլոր պետություններին ծանուցում է յուրաքանչյուր վսիերագրի կամ միանալու վերաբերյալ փաստաթղթի ի պահ հանձնելու մասին:

#### **Նոդված 27**

1 Սուր Գաշնագիրն ուժի մեջ է մանոմ Սրավորված ազգերի կազմակերպության Գլխավոր քարտուղարին Երևաստաթինկերոդ վավերագիրը կամ միանալու մասին փոփոխադրն ի պահ հանձնելու օրվանից Երե ամիս տես:

2 Երևաստաթինկերոդ վավերագիրը կամ միանալու մասին փոփոխություն ի պահ հանձնելուց հետո առյն Գաշնագիրը վավերագրած կամ դրան միացած յուրաքանչյուր պետության համար սույն Գաշնագիրն ուժի մեջ է ստեղծ իր վավերագիրը կամ միանալու մասին փաստաթուղթն ի պահ հանձնելու օրվանից Երե ամիս տես:

#### **Նոդված 28**

Սուր Գաշնագր ի դուրյնիցը ապրամվոն են պաշնային պետությունների բար մասնավ զիս՝ առանց պեմ սանտոսովանիան կամ քաղտություն:

## Հոդված 29

1. Սույն Դաշնագրի մասնակից ցանկացած պետություն կարող է սուսջարկել լրացուցներ ու փոփոխություններ և դրանք ներկայացնել Միավորված ազգերի կազմակերպության Գլխավոր քարտուղարին՝ Գլխավոր քարտուղարին, այնուհետև, սուսջարկված ցանկացած լրացում կամ փոփոխություն ուղարկում է սույն Դաշնագրի մասնակից պետություններին՝ խնդրելով հայտնել, թե երանք կա՞նա՞ծ այն են արդյո՞ւր այդ սուսջարկությունները լրացության առնելու և դրանց առթիվ քվեարկության անցկացնելու նպատակով մասնակից պետությունների խորհրդածրոյով կրավիրել։ Եթե մասնակից պետությունների առնվազն մեկ երրորդն արտահայտվում է նման խորհրդածրոյով օգտին, ապա Գլխավոր քարտուղարը խորհրդածրոյվը կրավիրում է Միավորված ազգերի կազմակերպության կողմից ներքին խորհրդածրոյին ներկա և քվեարկությանը մասնակից պետությունների մեծամասնությամբ ընդունված ցանկացած լրացում կամ փոփոխություն ներկայացվում է Միավորված ազգերի կազմակերպության Գլխավոր աստղբխայի կապտասմանը
2. Լրացուցներն ու փոփոխություններն օւժի մեջ են մտնում Միավորված ազգերի կազմակերպության Գլխավոր աստղբխայի կողմից կապտասմելու և սույն Դաշնագրի մասնակից պետությունների երկու երրորդի մեծամասնությամբ կրկեց ստեմատորակում ընթատակարգերին կապտագուտակում ընդունվելուց հետո
3. Աւժի մեջ մտնելուց հետո լրացումներն ու փոփոխությունները դառնում են պարտաւրիք դրանք ընդունւմ մասնակից պետությունների կապտու, իսկ այս մասնակից պետությունների կա՞մար պարտաւրիք և մնում սույն Դաշնագրի դրոյրները և նախկինում կրատար-

*Երեսուցյան սուղիտիանի և մշակույթի նախնականների*

Վաստատելով և հաստատելով ընդունված լրացումներն և փոփոխությունները

**սոցիալական 30**

26-րդ հոդվածի 5-րդ կետի համաձայն կատարվող ծանուցումներին՝ առկա չէ՝ Սիսիական ազգերի կազմակերպության Գլխավոր քարտուղարը սույն հոդվածի 1-ին կետում նշված բոլոր պետություններին տեղեկագրում է մեղման մասին:

26-րդ հոդվածի համաձայն, ստորագրումների վավերացումներին և միանալու մասին:

27-րդ հոդվածի համաձայն, սույն Գաղտնագրի ուժի մեջ մտնելու ամսաթիվը և 29-րդ հոդվածի համաձայն, զանազան լրացման ու փոփոխության ուժի մեջ մտնելու ամսաթիվը սահմանվում է:

**սոցիալական 31**

1. Սույն Գաղտնագիրը, որի անգլերեն, իսպաներեն, չինարեն, ռուսերեն և ֆրանսերեն տեքստերը հավասարապես սույնապես են, ի պահ է հանձնվում Սիսիական ազգերի կազմակերպության արխիվ:

2. Սիսիական ազգերի կազմակերպության Գլխավոր քարտուղարը սույն Գաղտնագրի կատարմանը պատասխանատվություն կրողներին է 26-րդ հոդվածում նշված բոլոր պետություններին:

*International Covenant on  
Civil and Political Rights*

**ՔԱՂԱՔԱՅԻԱԿԱՆ ԵՎ  
ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ  
ԻՐԱՎՈՒՆՔՆԵՐԻ  
ՄԱՍԻՆ  
ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ  
ԴԱՇՆԱԳԻՐ**

(16 դեկտեմբերի 1966թ.)

*Լաշտադի պաշտոնական հայերեն թարգմանությունը  
պատրաստել է  
Սիջա զգալին իրավունքի հայկական  
ընկերակցությունը*

## ՆԱԽԱՔԱՆ

Սույն Հայկազգի մասնակից և ետոթյուննեղ

**Խաչվի առնելով**, որ Միապորված ազգերի կազմակերպության կանոնադրությամբ հռչակված սկզբունքների համապատասխան, մարդկային ընդամենի բոլոր անդամների ներհարուկ արժանապատիության և անկեղծ համապարտ և անկապտելի իրազմութիւնների մասնակց աշխարհում սպասութեան, արդարության և հարադրական իսպառույթան հիմքն է.

**բարունելով**, որ այդ իրազմութեան բխում են մարդկային անհատիկ տերհարուկ արժանապատիւթյունից.

**բարունելով**, որ Անարդու իրազմութեան համընդհանուր հռչակագրին համապատասխան, քաղաքացիական և յարաբանական ազատութանից օգտւող և վարչութեան կարիքից ձերբազատված մարդկային ազատ անհատի իդեալը կարող է իրականանալ երկ ծիայն արտոնման ուղնպիսի պատմանեւեր կար տերարանչուրը հաստատան ազգութի իր քաղաքացիական և քաղաքական իրազմութեանիս, ինչպէս նաեւ պնդեանական, տնտեսական և մշակութային իրազմութեանից.

**Խաչվի առնելով** Միապորված ազգերի կազմակերպության կանոնադրությամբ պնդութեանեւերի պատմչեւած անարտոնմանութեան իրազմութեան մարդու իրազմութեանը և անարտոնմանեւերի կեղարնածք համընդհանուր հարաբանեւ արդան պնդութեանեւեր.

**ձերբանկելով**, որ անհարը պարտաւորութեանեւեր ունենալով այդ անըանեւ և անն հանրութեան հանդեպ, ու

ըին ինքը պատկանում է. պետք է հեղուակույր լինի  
սույն Կաշնագրում ծանաչվող իրավունքների իրա  
խումակն ու պահպանմանը.

**համադայնում են ներքո հիշյալ հոդվածների շուրջ**



## ՄԱՍ I

### Հոդված I

I Բոլոր ժողովուրդներն ունեն ինքնորոշման իրավունք՝ էլ իր իրավունքի ուժով կրանք ազատորեն սահմանում են իրենց քաղաքական կարգավիճակը և ազատորեն տեղանիվում իրենց տնտեսական, սոցիալալրսն ո մշակութային զարգացումը:

Բոլոր ժողովուրդներն իրենց նպատակներին կատելլու համար կարող են ազատորեն տնօրինել իրենց բնական հարստություններն ու ռեսուրսները՝ առանց կուչրնդտելյու փոխառնափառության սկզբունքի վրա կիմնված միջազգային տնտեսական հարմագործակցությունից բխող որևէ սլարտավոյություն և միջազգային իրավունքին՝ ոչ մի ժողովուրդ ոչ մի ղնկթում չի կարող զրկվել գոյության սկիական միջոցներից:

Մոյն Դաշնագրի ռասնակից բոլոր պետությունները, սելլ թվոս և նրանք, ուրեր պատուախանասու են կնքնակատավարում շունեցող և խնամարկյուլ տարածքների կատավարման համար, Միավորված ազգկի կազմակերպության կանոնադրության դրույթներին համարատեսլաման խրախոսում են ինքնորոշման իրավունքի իրականացումը և հարգում այլ իրավունքը:

## ՄԱՍ II

### Հոդված 2

Մոյն Դաշնագրի ռասնակից յուրաքանչյուր պետություն սրույնափարվում է հարգել իր տարածքի սահման-

ներում և իր իրավագործության սակ գտնվող լուրեր ան ծանց սույն Գաշնազրով ճանաչված իրավունքները, և սուպահովել դրանք լստանց ոչևել խարականություն, այն և, անկախ ուստայից, մաշկի գույնից, սեռից, կյունից, քաղաքական կամ այլ համոզմունքներից, ազգային կամ սոցիալական ծագումից, ծննդից, փոքրային կամ աղ պրությունից.

2. Եթե դա դեռևս հաստատված չէ գոյություն ունեցող բենադրական կամ այլ միջոցներով, սույն Գաշնազրի մասնակից յորաքանչյուր պետություն պարտավորվում է իր սահմանադրական ընդացուկադակրին և սույն Գաշնագրի պրոյքների համապատասխան անհրաժեշտ միջոցատոմներ ձևենարկել այնպիսի օրենքներ կամ այլ միջոցներ ընդունելու համար, պրոնք կարող են լսնիրաժեշտ վեկել սույն Գաշնազրով ճանաչվող իրավունքների իրականացման համար:
3. Սույն Գաշնագրի մասնակից յորաքանչյուր պետություն պարտավորվում է.
  - a) ցանկացում անձի կամար, որի սույն Գաշնազրով ճանաչվող իրավունքները կամ ազատությունները խախտված են, ազատիվել սուպրանալիտ իրավունքան պաշտպանություն, անգամ եթե այդ խախտումը կատարում լինեն պաշտոնապես գործող անձիք:
  - b) սուպահովել գրուկազի իրավական պաշտպանություն հալցող ցանկացում անձի համար այդպիսի պաշտպանություն իրավունք սակմանվի դատական, վարչական կամ օրենսդրական իրավասու իշխանությունների կամ պետություն իրավական համակարգով նախատեսված ուղ իրավասու մարմնի կողմից, և գար գացել դատական պաշտպանության հենարավորությունները:

սպանովել իրավասու իշխանություննէլի կողմից իրավական պաշտպանության միջոցներէ կիրառուծել լիանք տրամադրելու դեպքում:

**Հոդված 3**

Սույն Դաշնագրի մասնակից պետություննէլի պայտափութում են ստանալիկանց ու կանանց համար ապահովել սույն Դաշնագրով նախատեսված քաղաքացիական ու քաղաքական բոլոր իրավունքներից զգուծել 1 հասխասար խրովումը:

**Հոդված 4**

Լրտակարգ պրաքյան ժամանակ, որի դեպքում լտանգված է ժողովրդի կլանքը և որը հալտալուարված է պաշտունալիես, սույն Դաշնագրի մասնակից պետություննէլի կարող են միջոցներ ձեանալիկել ի շեղումն սույն Դաշնագրով ստանձնած իլենց պարտավորություննէլի միտի ալնքանով, որքանով դա պահանջում է իրավիճակի լրջությունը, պայմանով, որ այդ միջոցներն անհամադրելի չեն միջազգային իրավունքի համաձայն իլենց մյուս պարտավորություննէլի հետ և չեն հանդիսանում խտրակիստություն բացառալիես ուսալի, մաշկի գուլնի, սեռի լիզվի կրանի կամ սոցիալական ծագումն հիէքով

Թ գրուլքը չի կարող իլմը բնդումվել 6, 7, 8 (1-ին և 2-րդ կեսեր), 11, 15, 16 և 18-րդ հոդվածնէլից որեւ չելում կատարելու համար

Սույն Դաշնագրի մասնակից զանկալյաւ պետութան, որե Օբալում է շեղվեր իրավունքից, Մասկրված ալիլի կոզուակեղուքյան Քլիսկոր քարտուղարության միջտրուտը սույն Դաշնագրի մասնակրգ մյուս պետություննէլիս անհապաղ տեղեկացնում է այն դրուլքիլի մասին, որոնցից ինքը շեղվել է, և տղայիսի որո-

շում կաշազնկա դրդապատճառների մասին. Նույն միջնորդի միջոցով ինտուգայտն հարթորոն է նաև ա դ շեղումը կադայեցնելու ամուսքվի մասին:

**Հոդված 5**

Մույն Դաշնագրում ոչինչ չի կոչող մկնարանիկ այն նշանակությամբ, բե որեւէ պետութուն, խոմբ կամ անձ իրավունք ունի գրադելու այնպիսի գործունեությանը կամ կատարելու այնպիսի գործողություն, որը տղված լինի սույն Դաշնագրով ճանաչված գանկուցած իրա- վունքի կամ արստութիւն վկացմանը կամ ստեմանա- վոսրխանն ուղելի մեծ շսվող, բան նախատեւոված 1 առյն Դաշնագրով

2. Սույն Դաշնագրի ծանակից որեւէ պետությունում չի թույլատրվում մարդս օրենքի, կոսվեոցիսունքի, էն- յուսերնույրսպան սկսելի կամ սպիրույթների համա- ծայն ճանաչվող կամ գոյություն ունեցող որեւէ հիմնա- բար իրավունքի ոչ մի ստեմանապիակում կամ նվազե- ցում այն հիմնավորմամբ, բե սույն Դաշնագրում նման իրավունք չի ճանաչվում կամ ճանաչվում 1 նվազ ծա- վադով

**ՄԱՍ ԻԱ**

**Հոդված 6**

1. Հարաբանչույք սր ունի կյանքի ածուսայեկի իրավունք: Այդ իրավունքը սրտչուանվում է օրենքով. Ոչ ոքի չի կա- րելի կանայապանորեւ գրկեց կյանքից.
2. Այն էյնրնութում, որունք չեն վերագրել մանուսպատիւր, մախան դուստպճիթնեյար կարող են կատարել մխուն ածեսածանք հանցագործարչունեկի հաժար, հանցա- գործարչան կատարման սրակին գործող օրենքիս հա-

մատչառատիան, որը չի հակառակ սույն 'Կաշնազրի և Ֆուրադարանության հանգստագործությունը կանխելու և դրա համար պատժի մասին կոնվենցիայի դրույթներին: Այս պատժը կարող է իրականացվել միայն ի կատարումն իրավապա դատագրանելի կարգությամբ վերջնական որոշումների

Այս դեպքում, երբ կյանքից զրկելը ցեղասպանության հանցագործություն է, պետք է նկատի ունենալ, որ սույն 'Կաշնազրի մասնակից պետություններն սույն հոդվածում ոչինչ իրադրանք չի տալիս որեւէ կերպ շեղվել Ֆուրադարանքում հանգստագործությանը կամիսկալու և դրա հետոս պատժի սատին կոնվենցիայի դրույթների համաձայն տրամննում զանկազամ պարտավորությունից

4. Մանուգատելի որոտագարավամ շուրարանչյուր որ նկրում կամ դատավճոի մեղմացում կաշակյու իրավունք ունի Համաննչումը, մերումը կամ դատավճոի մեղմացուր կարող են շնորիվել բոլոր վեզրերում
5. Մանուգատել չի նշանակվում տատուր տարնկանից րաոր անմանց կատայում հանցագործությունների հատար և ի կատար շի աճվում Լոի կատանու նկատմամբ:
6. Սույն հոդվածում ոչինչ չի կարող նիմը մատայել սույն 'Կաշնազրի մասնակից որեւէ պետություն հարսից մատրատելի վերուցումը նետածվելու կամ բող շտարտ ատնալ:

#### Պոլսո՝ 7

10. որ սուլ ար է Լեմբարկիի իտրատմությունների կամ դատմտարտիլային կամ նիստատարնող վերադերձումների կատարումի: Ստտավորատելու, ոչ ոք չի կարող ստանել իր արտու արտանայարիամ կատանայնության Լեթարկվել բժշկանրու կամ գյարտկան վորձերի:

**Հոդված 8**

1. Այն ոք, չպետք է պահվի ստրկության մեջ, ստրկությունը եւ ստրկափաճառությունը այդպեպիսի են քոյրը դրսեւ լսումներով:
2. Այն ոք, չպետք է պէ հվլ ան սգս սե վիճակում:
3. Եւ Կրթութեւ Կրթութեւ Կրթութեւ Կրթութեւ Կրթութեւ Կրթութեւ

Վարչապետի և քաղաքական իրավունքների մասին

65) ջրակաշիմ աշխատանք կամ ծառայություն, որը ստիպուկաբար քաղաքացիական պարտականությունները մասն կազմում

**Հոդված 9**

1. Հարստացույցի որ ունի սպասության և անձնակազմի լիարժեք իրավունք՝ ոչ ոք չի կարող ենթարկվել կամա

ա ձակելու, եթե կալանավորումն անօրինական է

4 Յուրաքանչյուր ոք, ով Լոկ է անօրինական ձերբակալման կամ կալանավորման գոհ, կրավոնք ունի հայցալին ուժ ունեցող վոխուսատուզման՝

**Հոդված 10**

1. Ազատությունից զրկված բոլոր անձինք ունեն մարդասիրական վերաբերմունքի և մարդկային անհատին ներհասուկ արժանապատվության կարգման իրավունք:

2. a) Այն դեպքերում, երբ չկան բացառիկ հանգամանքներ, մեղադրյալները տեղավորվում են դատադատարաններից առանձին, և նրանց առանձին ռեժիմը համապատասխանում է շրջապատարված անձի կորզավիճակին:

b) անհատական մեղադրյալներն առանձնացվում են չափսկաններից և հնարավորինս կարճ ժամկետով ռասցվում դատարանի որոշում կայացնելու համար:

3. Պատժի համակարգով բանտարկյալների համար նախատեսվում է այնպիսի ռեժիմ, որի էական նպատակը նրանց բարեփոխումն է, և սոցիալական վերականգնումը: Անչափսկան օրինախախտներն առանձնացվում են չափահասներից, եւ նրանց ռեժիմը համապատասխանում է իրենց տարիքին ու իրավական կարգավիճակին:

**Հոդված 11**

Ոչ ոք չի կարող ազատագրվել միտն այն հիմքով, որ ի վնակի չէ կատարելու այսօրվա դրային սրբարարություն

**Հոդված 12**

1 Որեւ սխտության ստարածյում օրինակաւորեն զանկող լորարանչյուր ոք ունի աղ ստարածքի սանձաններում



«Պատժապատճի եւ բարձրակարգ իրավունքների մասին»

«... անհատ տեղադրվելու իրավունք եւ բնակույ առ վա ռ բնակելու ապահովում»:

«... ձայնալսողներ որ ունի ցանկացած, ներառ ալ ի պ սե վանքան երկրից, մեկնելու իրավունք»:

«... Երբ ոչվում իրավունքները չեն կարող ենթարկվել որևէ օտնաճնադիտկան, բացի օրենքով նախատեսված այն օտնճնադիտկաններից, որոնք աներաժեշտ են պետա կան տնտեսագործյան, հասարակական կարգի, բնակ չության առաջնության կամ բարոյականության կամ է ղ աղքատ իրավունքների եւ սպառողությունների արջուպս տարան համարելու համատեղելի են սույն Դուշնագրով ճանաչվող այլ իրավունքների հետ»:

«... ոչ ոք չի կարող կամաարկանորին գրկվել իր սեփական ե կվիրք մուտք գործելու իրավունքից»:

**Հոդված 13**

«... Ինչպէս Դուշնագրի ճասնակից որևէ պետություն ստորած բում օրինականորին զանկող օտարերկրյաացիին կարող է ուղտարակել սկույն ի կատարանն օրենքին համապա տօտիան կոչացված որոշման եւ, երբ պետական անդ տնտեսական երամայական միատեսակները չեն պա ետնցում սույրան ունի իր տրտարման դեմ վատարկ ւնի ներկայագնելու, կատարու իշխանութան կամ ի բրովիտու իշխանութան նշանակած անձի կամ ան օտնէ կողմից իր գործը վերանորելու իրավունք, եւ ուրջ եպտասակել այլ իշխանության, անձի կամ անձունն տաշն սերպայագվելու իրավունք»:

**Հոդված 14**

«... Եւ ոչ ունձներ խաղատար են պատարանելի եւ արխրու տակելի տաշն «... ձայնալսողներ որ իր վեմ սերկապաց րած գտելութամ բրնական մեղադրանքի բեռության եւ ուրտեմ բարոյագլխական դատադարտությունում իր ի»:

լուսավորների ու պայտաւականութիւններէ պոռչման ընթացքում ունի օրերի հիման վրա ստեղծված իրաւաստ, անկախ ու անկողմնակալ դատարանի կողմից գործի ախրայացի ու հրապարակային քննութեան իրավունք: Աւանդիւն ու հասարակայնութեանը կարող է արդիւնէ մասնակցելու այդ դատարանութեանը կամ նրա որեւէ միայն ժողովրդավարական հասարակութեան մեջ բարոյականութեան, հասարակական կարգի կամ պետական անվտանգութեան նկատառումներով, կրա երբ այդ սրտեանցում են կողմնի մասնակց կուսկի շտեմբը, կամ էլ իստուկ հանդաճանքների դեպքում, երբ հրապարակայնութեանը կլաւասի աղտարազանութեան շտեմբը նման սրկելունը կատարվում է այն չափով, որչափ, դատարանի կարծիքով, այն իրատ աներաճաւ է, սակայն քրեական կամ բաղաբաշխական գործի վերաբերյալ դատական ցանկացած որոշում պետք է լինի հրապարակային, բացառութեանը այն դեպքերի, երբ անչափահասների շտեմբը պակասեցում են այլ բան կամ գրիճը վերաբերում է անասական վեճերին կրա երկխոսների խնամակալութեանը:

Քրեական հանցագործութեան մեջ մեղադրվող յարարանչալու անձ իրաւոր ունի համարվելու անմեղ, յանի դեռ նրա մեղաւորութեանը ապացուցված չ' օրերին համարաւտայեան:

- 3) Յարաւարանչալու ու իրեն ներկայացված գրանիւտում քրեական ուղտարանի քննութեան մասնակցի անի անմեղի եւանուրդ կրաշխիքների իրաւունքը իրաւատար իրաւաւորութեան նիւտան վրա:
- ա) շտեմ կարգով էլ ծանկատաւան, այն լեզվով, սրի կրա հատկանում է, օրերիկարգիկ լգեն ներկայացված մեղադրանքի բնարի ու իրարի ուտիւն:

Խ բաժանար մասնակցի ու ենթաբաժնույններ ունենալ իր պաշտպանությունը նախապատրաստելու և իր ընտրած պաշտպանի հետ հաղորդակցվելու համար.

Կ դատվել առանց շարժարագված հապաղման,

Ը դատվել իր ներկայությամբ և իրեն պաշտպանել ամ ձևով կամ իր ընտրած պաշտպանի միջոցով, պաշտպան չունենալու դեպքում սեղեկացվել այդ իրավունքի առաին և, ցանկացած դեպքում, կլենելով արդարադատության շահերից, ունենալ իր համար նշանակված արտասովոր և կոս հատար անվճար բոլոր այն դեպքերում, եթե նա բախտար միջոցներ չունի դա ղիմացվածություն.

Գ Խորցուրեննել կոս հարցարեննել աու իր դեմ ցուցմունք սվող վկաներին, և ոպանել իր սվտրն ցուցմունք սվող վկաների ներկայանար և հարցարենումը նույն որոշանենում), ինչով և իր դեմ ցուցմունք սվող վկանեվներ.

Ժ Բզովել բարգմանչի անվճար օգնությունից, եթե նա չի ոսականում դատարանում օգտագործվող լեզուն կամ չի իստում այդ լեզվով.

Ի Խարտատրված շինել իր դեմ ցուցմունքներ սուրու կա իրեն մեղադրե հանաչելու

Լ Կոչովսոհասակի դեպքում դատազարությունը սկուր և լիմե այսպիսին որպեսզի հուշի առնվի նրանե սուդիրը և ողտանի նրանց վերականգնանը

Հատուցությունը կոս հատար դատազարուված յուրուրուսուր որ իրավունք ունի, որ իր դատազարտումը և դատադնումը վերանայվեն վերադաու դատական աույս սվ ոսրից, օրենքի համաձայն:

Մե Բլեու անե վերչեակաու որոշմամբ դատազարավ

և քրեական հանցագործության համար, եւ եթէ նրա նկատմամբ կայացված դատավճիռը հետագայում քեկանվել է կամ նրան ներում է շնորհվել այն կիմքով, որ նոր կամ հոր բացառությամբ որեւէ փաստ անվիճելորեն ապացուցում է դատական սխալի առկայությունը, ապա նման դատապարտման հետեանցով պատվով կրամ անձն օրենքի համաձայն ստանում է փոխտատուցում, եթէ չապացուցվի, որ հիշյալ անհայտ հանցանանրը ժամանակին չի բազահայտվել բացառապէս կամ մասամբ նրա մեղքով:

7. Ոչ ոք չպետք է կրկին սուգամ դատվի կամ պատժվի այն հանցագործության համար, որի համար նա արդեն վերջնականապէս դատապարտվել է կամ արդարացվել՝ յուրաքանչյուր երկրի օրենքին և քրեական դատապարտչանը համապատասխան:

**Վերջում 15**

- 1 Ոչ ոք չի կարող հանցագործության համար մերավոր ճանաչվել, եթէ գործողության կամ անգործության պահին գործող ներառական կամ միջադրացին իրավունքի համաձայն դա հանցագործություն չի կամարվել. նմանապէս, չի կարող նշանակվել սովոր ծանր քրեական, բան այն, որը կիրառման էր ենթակա քրեական հանցագործության կատարման պահին. եթէ հանցագործության կատարվելուց հետո օրենքով սովորի մեղս պատվով է սահմանվում, այն օրենքի գործողությունը ստրամվում է ուղիւ հանցագործի վրա:

Ինչո՞ւ խոսվածում ոչինչ չի խոչընդոտում զանկացած անձի դատի ստրան և պատմելու ջանկացած գործողության կամ անգործության համար, որը կատարվելու պահին, բոս միջադրացին հանդարտան կողմից ճանաչում իրավունքի ընդհանուր սկզբունքներին, կատելուս ձէլ է քրեական հանցագործություն:

**Վարդապետ 16**

Վարդապետն ոք, որսեղ էլ գանձելիս լինի, ունի իր լրա-  
վատութեկատարյան ճանաչման իրավունք:

**Վարդապետ 17**

1 Վրդերվում է կամայական կամ անօրինական միջամ-  
տութունն անձի անձնական, ընտանեկան կյանքին,  
բնակարանի կամ նահակապետության անձեռնմխելի-  
րանք, ինչպես նաև անօրինական ստանձգությունը նրա  
որսովի ու եկեղինակության դեմ:

Նայարանչուք ոք ունի նման միջամտությունից կամ  
ստանձգություններից օրենքով պաշտպանվածության ի-  
րավունք:

**Վարդապետ 18**

1 Վարդապետն ոք ունի մայրի, խղճի և կրոնի ազատ-  
ություն իրավունք: Այդ իրավունքն ընդգրկում է իր ընտրու-  
թյամբ կրոն կամ համոզմունք ունենալու կամ ընդունելու  
ազատությունը և միանձնյա կամ այլոց հետ համատեղ  
և երեսպարակազ կամ մասնավոր կտրելով, իր կրոնը  
կամ համոզմունքը պաշտամունքի, արարտություննե-  
լի, զեւերի և քարոզչության միջոցով արտահայտելու  
ազատությունը:

Այ ոք չպէտք է ենթարկվի այնպիսի կարկառանքի, որը  
կողտագրում է սեփական ընտրութեամբ կրոն կամ հա-  
մոզմունք ունենալու կամ ընդունելու ազատությունը:

Կրոնի կամ համոզմունքի արտահայտման ազատու-  
թյանը ենթարկվում է միայն այնպիսի սահմանված և  
կողտարակական անցիտանգության, կարգի, անողջու-  
րանու ու բարոյականության, ինչպես և այլ անձանց  
կրօնաբար իրավունքներին ու ազատություններին պահ-  
պանման համար անհրաժեշտ ռազմաստվածկանոննե-  
րի:

4 Սույն հաշնագրի մասնակից պետությունները սրարտավորվում են հարգել ծնողների և, համապատասխան դեպքերում, սրինական խնամակալների ազատությունը՝ ապահովելու իրենց երեխաների կյանական ու քաղաքական դաստիարակությունը սեփական համոզմունքներին համապատասխան:

**Հոդված 19**

1. Յուրաքանչյուր ոք իրավունք ունի առանց մի ջանապքան սեփական կարծիքների ունենալ
2. Յուրաքանչյուր սք ունի ազատ արտահայտվելու իրավունք, առ իրավունքն ընդգրկում է, անկախ պետական սահմաններից, ցանկացած տեսակի տեղեկատվություն և գաղափարներ վերաբերու, ստանալու և ստարածելու ազատությունը, իննն դրանք քանափոր, գրավոր և սպազիր, լինի արվեստի, թե իլ ընտրած ցանկացած ալ միջոցով:
- 3 Սույն հոդվածի 2-րդ կետում նախատեսված իրավունքնևլի իրականացուծը հանգեկցնում է հատուկ պարտավորությունների և պատասխանատվության: Ուստի այն ենթակա է որոշ սահմանափակումների, որոնք, սակայն, պետք է սահմանվեն միայն օրենքով և լինեն անհրաժեշտ
  - a) ուլ անձանց ի ալ սքները լ սմ լ եղ Նակարյունը հայրգելու համար,
  - b) պետական անվտասգության, կամ հասարակուկ և կարգի, կամ բնակչության առողջության կամ քաղաքականության պաշտպանության համար

**Հոդված 20**

1. Պատերազմի ցանկազած և սրոզարյուն ալ գելվում օրենքով:

*«... և իրական և չսահմանափակ հրավերների մասին»*

Եզրային, ռասայական կամ կրոնական ասելության համարյուր ընդդիմություն, որն իրենից ներկայացնում է իրարակամություն, թշնամանքի կամ բռնության հրավերում արգելվում է օրենքով:

**դրված 21**

Նախազվում է լսադատ հրավերների հրավերներ: Այդ հրավերների իրականացումը ենթակա չէ ոչ մի սահմանափակման, բացի այն սահմանափակումներից, որոնք կիրառվում են օրենքին համապատասխան եւ որոնք սահմանափակում են ժողովրդավարական հասարակության մեջ ի շահ պետական կամ հանրային անվտանգություն, հասարակական կարգի, բնակչության առողջության կամ բարոյակրթության պահպանության կամ այլու իրավունքների ու լուրջառությունների պաշտպանություն:

**«... Դրված 22**

1. Կրթությունը որ ունի այլ անձանց հետ ծիազորումներ կողմերու ազատության հրավերներ, ներառյալ արհիվորություններ ստեղծելու եւ իր շահերի պաշտպանություն ներառելով դրանց անբաժանելու իրավունքը:

Ս. Կ իրավունքի իրականացումը ենթակա չէ ոչ մի սահմանափակման, յուրյն այն սահմանափակումներից, որոնք կախարակում են օրենքով եւ անհրաժեշտ են ժողովրդավարական հասարակության մեջ ի շահ պետական կամ հանրային անվտանգության, հասարակական կարգի, բնակչության առողջության կամ բարոյակրթություն, բնակչության կամ այլու իրավունքների ու լուրջառությունների պաշտպանության: Ամեն հողվածը չի կարող ստանալ այլ իրավունքի իրականացման օրինակ եւ սահմանափակումների կիրառումն այն անձանց եւ անձանց, ակնարկ ստանալ են զինված ուժերի եւ ստիպա-

նության կազմի մեջ:

3. Սույն հոդվածում սչինչ իրավունք չի տալիս միավայրում ներ կազմելու սզատություն եւ կազմակերպվելու իրավունքի պաշտպանության վերաքերյալ Աշխատանքի միջազգային կազմակերպության 1948 թ կոնվենցիայի մասնակից պետություններին՝ ընդամենու կոնվենցիայով նախատեսվող երաշխիքներին ի վնաս օրենսդրական ակտեր կամ օրենքր կիրառելու ի վնաս այդ երաշխիքներին:

**Հոդված 23**

Ընտանիքը հասարակության բնական ու էլյանարայ խմբային միավորն է եւ ունի հասարակության ու պետության կողմից պաշտպանվելու իրավունք:

- 2 Ամուսնության սարիքի հասած տղամայրկանց եւ կանանց համար ճանաչվում է ամուսնալուստր եւ ընտանի կազմելու իրավունքը:
- 3 Աչ մի ամուսնություն չի կարող կայանալ տուանց ամուսնացողների ազատ ու լրակատար համաձայնություն:
- 4 Սույն Դաշնագրի մասնակից պետությունները ձեւմար կում են տրատում միջոցներ տալանելու ամուսիններ իրավունքների եւ պետականությունների հակասությունը ամուսնությունի սրահիս, ամուսնության ընթացքում եւ ամուսնությունից ղեկարում: Ամուսնութունի ղեկարում պետք է նուխատեսվի կրեյուայի սնիրս մեշտ պաշտպանություն:

**Հոդված 24**

1. Յուրաքանչյուր երկրս, աստեղ Բատայի, մաշկի գոյնի ունի, լեզվի, կրոնի, սզգային կամ սոյիուպական ծաւման, գոյքային կրտրյան կամ ծննդի հասակակիշտ օրեւ, իսարականության, իրավունք ունի իր բնուսնիլ



Կարգադրական և քաղաքական իրավունքների մասին

Կասկածազուրկության և պետության կողմից պաշտպանվածությունն այնպիսի միջոցների, որոնք անհրաժեշտ են դրան որպես անչափահասի:

Վարարանչյուր էրեխա ծնվելուց անմիջապես հետո պետք է պրանցվի և ունենա անուն:

Կարգաստեղծ էրեխա ո ո ճի քաղաք գիությունն ձեռք բերվում իրավունք

**Պոպուս 25**

Կարգաստեղծ քաղաքացի, առանց 2-րդ հոդվածում հիշատակվող որևէ խտրականության ու անհիմն սահմանափակումների, իրավունք և հնարավորություն ունի.

անսովորական պետական գործերը վարելուն ինչպես տնտեսականունն, այնպես էլ ազատորեն ընտրված ներկայությունների միջոցով,

Երբեմն և ընտրվելու իրավան պարբերական ընտրություններում, որոնք անցկացվում են համընդհանուր ու հավասար ընտրական իրավունքի հիման վրա, գաղտնի լիարժեքությամբ, եւ կրաշխափում են ընտրողների կամրի ազատ արտահայտումը,

Եւ երկրում հաղխասարության ընդհանուր պայմաններով աստեղծ պետական ծառայության:

**Պոպուս 26**

Կարգադրական և քաղաքական իրավունքների մասին և, առանց որևէ խտրականության, ունեն օրենքով հաջատար պաշտպանվածությունն իրավունք Այլ կարգակցությամբ օրենքով ստեղծված արգելվելու ցանկացած խտրականություն և քուրթի Խոտար կրաշխափումի կավասար ու արդյունավետ արգելադրանքներ խտրականությունից այնպիսի հիմքերով, ինչպիսիք են ուսան, մաշկի գույնը, սեռը, լեզուն, կրոնը քաղաքական կամ այլ համոզմունքը ազգային

կամ սոցիալական ծագումը, գույքա ին պրոսթյունը ծնունդը կամ այլ կարգավիճակը:

**Հոդված 27**

Այն պետություններում, որտեղ գոյություն ունեն ազգային, կրոնական կամ լեզվական փոքրամասնություններ, դրանց պատկանող անձանց չի կարող մերժվել նույն խնջի այլ անդամների նետ համատեղ իրենց մշակութից օգտվելու, իրենց կրոնը դավանելու եւ դրա ծեսերը կատարելու, ինչպես նաև մայրենի լեզուն օգտագործելու իրավունքը:

**ՄԱՍ IV**

**Հոդված 28**

1. Ստեղծվում է Մարդու իրավունքների կոմիտե (այսուհետ սույն «Խաչնագրում անվահվում է Կոմիտե): Այն կազմված է տասնութ անդամներից եւ կատարում է ստորև ծախատեսվող գործառույթները:
- 2 Կոմիտեի կազմի մեջ մտնում են այն անձինք, ովքեր սույն «Խաչնագրի մասնակից պետությունների քաղաքացիներ են եւ օժտված են քաղաքական քարձր հատկանիշներով ու մարդու իրավունքների բնագավառում ունեն ճանաչված իրազեկութուն, ընդ որում նկատի է ստնվում իրավաբանական փորձ ունեցող մի քանի անձանց մասնակցության օգտակատությունը:
- 3 Կոմիտեի անդամներն ընտրվում եւ աշխատանք են անձնապես

**Հոդված 29**

1. Կոմիտեի անդամներն ընտրվում են գաղտնի բվեարկությանը այն անձանց ցուցակից, ովքեր բավարարում են 28-րդ հոդվածում նախատեսված սպահանջները եւ այդ

նպաստավոր ատաջադրվել են սույն Դաշնագրի մասնակից պետությունները կողմից:

2. Սույն Դաշնագրի մասնակից յուրաքանչյուր պետություն կարող է ատաջադրել երկու թեկնածությունից ոչ ավելի: Այդ անձինք պետք է լինեն իրենց ատաջադրող պետության քաղաքացիներ:
3. Յուրաքանչյուր անձ ունի կրկնակի ատաջադրման իր սպանք:

### **Հոդված 30**

1. Նախնական ընտրություններն անցկացվում են սույն Դաշնագրի ուժի մեջ մտնելու օրվանից ոչ ուշ, քան վեց ամիս անց:
2. Կոմիտեի յուրաքանչյուր ընտրության օրվանից ասնվազն չորս ամիս առաջ, բացի 34-րդ հոդվածին համապատասխան բավար հայտարարված տեղերի ծամայրման ընտրություններից, Միավորված ազգերի կազմակերպության Գլխավոր քարտուղարը գրավոր հրավերով դիմում է սույն Դաշնագրի մասնակից պետություններին երեք ամսվա ընթացքում ներկայացնելու Կոմիտեի անդամության թեկնածություններ:
3. Միավորված ազգերի կազմակերպության Գլխավոր քարտուղարը կազմում է մեկն ձեռով ատաջադրված բոլոր անձանց այբբենական գուցակ նշելով սույն Դաշնագրի մասնակից այն պետությունները, որոնք ատաջադրել են այդ անձանց, և հիշյալ գուցակը ներկայացնում է սույն Դաշնագրի մասնակից պետություններին ոչ ուշ, քան յուրաքանչյուր ընտրության անցկացման օրվանից սեկ ամիս առաջ:
4. Կոմիտեի անդամների ընտրությունն անցկացվում է սույն Դաշնագրի մասնակից պետությունների ճիստում, իր կրավիրում է Միավորված ազգերի կազմակերպու-

թյան Գլխավոր բախտողացի Աֆազորված ազգերի կազմակերպության կենտրոնակայանում Այդ նիստում, որի կամար թվորում է կազմում սույն Դաշնագրի մասնակից պետությունների Երկու Երկրորդը, Կոմիտեի կազմում լինելով ևն կամարվում այն անձինք, որոնց բեկնածություններն ստանում են առավելագույն թվով ծայրեր և մասնակից պետությունների ներկա գտնվող ու թվեադրվող եւրոպայացուցիչների ժայնելի բացառմակ մեծամասնությունը

**Հոդված 31**

1 Կոմիտեի կազմի մեջ չի կարող ընդգրկվել նո լն ովևոթյան մեկից ովեք ըստաքուսի՝

Կոմիտեի ընտրութունների ժառանգակ խոշվի է ստնվում անդամութան սըխարևնագրուկան հուլևուսար բաշխունց եւ բաղաբակըբութան տարբեր ձևերի ու իրավուկան հիմնական կամակարգերի մերկայացուցությունը.

**Հոդված 32**

1 Կոմիտեի անդամներն ընտրվում են չղաանյա մասկև տող՝ Նրանք իրավունք ունեն վերընտրվելու իրենց բեկնածությունների կրկնակի տառադարման գեպքում՝ Ասկայն, տուչին բնարութուններում բնորված անկատնելից իննի իրագրութան ժանկեոն ալարսվում է կրկունյա ժանդակախտավոմի վերջում՝ տուչին յնարութուններից անմիջապեև հետո օտղ ինն անդամների ախուկեղը հրոշվում են միճակստունությամը՝ 39-րղ հողվածի 4-րղ կետում ելլուստակված կիտոլի նախապահողի կողմից

Էլուսթրութունների լրանուցուլ հետո յնարութուններն առղ են կազմում սույն Դաշնագրի սույն մուսի նախարղ խոշիւմներլու համապատասխուն

**Հոդված 33**

1. Եթե Կոմիտեի որևէ անդամի լիազորությունները դադարեցվել են մյուս անդամների միստերայի կարծիքով, ժամանակավոր բնույթի բարակալորացուկաց բացի, որիւէ այլ սրատնտում, Կոմիտեի իսխաւայանք տեղյակ է սրտնում Միտվորված ազգերի կազմակերպության Գլխավոր բարտտղարին, որն այնտիւտնտ այդ անգամի տեղը հայտարարում է բախոր:
2. Կոմիտեի որևէ անգամի սակվան կամ արշտտնտթորության դեպքում հարադանն տնտաւայտ տեղյակ է սրտնում Միտվորված ազգերի կազմակերպության Գլխավոր բարտտղարին, որն այդ տեղը հայտարարում է բախոր մտնվան կամ այն սրտնել, կոր տաշտտնտթորությունն տնի մեջ է մտնտտ:

**Հոդված 34**

Եթե, 33-րդ հոդվածին իսմտարտտարտն, տեղը բախոր է հայտարարվան, եւ եթե վտտարնտն էնթակտտ անդամի լիազորությունների մտնկեաղ չի ըտտնտ տեղը բախոր հայտարարեթոց էնտտ վեց տմտնտ ընթացքում, Միտվորված ազգերի կազմակերպության Գլխավոր բարտտղարի տեղյակ է որտնտնտ տայն Գաշնտաւայի մտտնտկից յտրարտնէյտը տետտրտանը, որը կարտղ է կրկտտ անտվտ ընթացյտմ, Չեթոյ հոդնտտին համտաւայտտտտտտն, բեկեամթոյտե տերկտտաւեթ տղ բախոր տնտղ համտը:

Միտվորված ազգերի կազմակերպությունի Գլխավոր բարտտղարի կազմում է տտտն մետղ իտտտտրտնտնտ անտնտնց այքենտնտնտ յտտտակ եւ եկրոյտտաւետտ տտն Գաշնտաւայի մտտնտկից տետտրտտնտնտին թրտվորտտնտ համտը ընտրտրոյտնտեթտ անտնտնտնտ անգկեամթոյտնտ էն տտչն Գաշնտաւայի տայն մտտի համտաւայտտտտտ:

խան դրույթների համաձայն:

3. Կոմիտեի այն անդամը, որն ընտրվում է 33-րդ կողմա-  
ծին համասպառուսված հայտարարված թափուր սեղի  
համար, պաշտոնն զրուդեցնում է այս անդամի վազի-  
րուրյունների ժամկետի մնացյալ մասի ընթացքում, որի  
տևըը Կոմիտեում ազատվել է հիշյալ հոլվածի դրույթ-  
ների համաձայն:

**Հոդված 35**

Կոմիտեի անդամներն ստանում են Ախալքալաք ազգերի  
կազմակերպության Գլխավոր տնամրչեայի կողմից  
հատուաւրվող վարձատրուրյուն՝ Միախուլում ազգերի  
կազմակերպության միջոցներից. Գլխավոր տնամրչեա-  
լի կողմից տսւմնաւրող կարգով ու պայմաններով հաշ-  
վի առնելով Կոմիտեի պարտախանութուների կարեւո-  
րութունը

**Հոդված 36**

Ախալքալաք ազգերի կազմակերպության Գլխավոր քար-  
տուղարը ունիրաւեւշտ տնձնակազմ ու հրոթախոն մի-  
ջոցներ է տրամաւրում Կոմիտեի կողմից իր գորմա-  
տութներն աղղոււնաւետ, սույն Գոշնաղղին համապա-  
տախաւ իրակտնաւցնելու համար:

**Հոդված 37**

1. Միախուլում ազգերի կազմակերպության Գլխավոր  
քարտուղարը Կոմիտեի առաջին նիստը հրաւրում է  
Ախալքալաք ազգերի կազմակերպության կեւտրուււ  
կույանում:
2. Իր առաջին նիստից նետ Կոմիտեն հաւաքվում է սե-  
վախան Անրազաւկարղի կաւններով հոխաւտեւտիււ  
ժամանակ
3. Կոմիտեն, սովորաբար, հաւաքվում է Ախալքալաք ա-

զերի կազմակերպության կենտրոնակայանում կամ Միավորված ազգերի կազմակերպության ժնեի գրասենյակում:

**Հոդված 38**

Կոմիտեի յուրաքանչյուր անդամ, նախքան իր պարտականություններն ստանձնելը, Կոմիտեի գոնրագ նիստում հանդիսավոր հայտարարություն է անում իր զործատույնին անաչառ ու քարեխիղճ կատարելու վերաբերյալ:

**Հոդված 39**

1 Կոմիտեն իր տաշտոնատար անձանց ընտրում է երկ սնյա ժամկետով, Նրանք կարող են վերընտրվել:

Կոմիտեն ընդունում է իր Ընթացակարգի կանոնները, ուսկայի դրանք պետք է, մասնավորապես նախատեսեն, որ.

- a) քվորում կազմում են Կոմիտեի ստաներկու անդամները.
- b) Կոմիտեի որոշումներն ընդունվում են ներկա ամ ամենի ձայների մեծամասնությամբ:

**Հոդված 40**

1. Սույն Գաշնուզի մասնակից պետությունները պայրուպարվում են գեկուզներ եւրիպայգիել սույն Գաշնուզով ճանաչվող իրավունքների իրավանգմուն ուղղությամբ իրենց ձեռնարկած միջոցների եւ այդ իրավունքների օգտագործմուն ասրարեկում ձեռք բերած սուտչրմբայի մասին:

a) Խամուպատասխան մասնակից պետություն Խամար սույն Գաշնուզի ու մի սեջ ժամկետց ինտո մեկ տարվա ընկուցում:

1) պրանից հետո՝ բոլոր այն դեպքերում, երբ դա կրուման:

ջի Կոմիտեն:

2. Բոլոր զեկույցները ներկայացվում են Միավորված ազգերի կազմակերպության Գլխավոր քարտուղարին, որը դրանք ուղարկում է Կոմիտեին՝ քննության առնելու համար: Ձեկույցներում նշվում են, եթե կան, այն գործունեներն ու դժվարությունները, այսինքն ազդում են սույն Դաշնագրի կենսատրոմման վրա:
3. Միավորված ազգերի կազմակերպության Գլխավոր քարտուղարը, Կոմիտեի հետ խորհրդակցելուց հետո, կարող է շահագրգիռ մասնագիտացված հաստատություններին ուղարկել զեկույցների այն հատվածների պատճենները, որոնք կարող են վնասներել նրանց իրավասության ոլորտին:
4. Կոմիտեն տնտմնասիրում է սույն Դաշնագրի մասնակից պետությունների ներկայացրած զեկույցները: Նա մասնակից պետություններին է ուղարկում իր զեկույցները եւ ընդհանուր կարգի այնպիսի պիտոություններ որոնք ինքը նպատակահարմար կհամարի: Կոմիտեն կարող է նաեւ այդ պիտոությունները, սույն Դաշնագրի մասնակից պետություններից ստացված զեկույցների պատճենների ևեւ միասին, ուղարկել Տնտեսական և սոցիալական խորհրդին:
5. Սույն Դաշնագրի մասնակից պետությունները կարող են Կոմիտեին ներկայացնել իրենց նկատառումները բոլոր այն պիտոությունների վերաբերյալ, որոնք կարող են արվել սույն հոդվածի 4-րդ կետին համապատասխան:

#### Հոդված 41

Սույն Դաշնագրի մասնակից պետությունը, սույն հոդվածին համապատասխան, կարող է զանկացած ժամանակ հայտարարել, թե ինքի ճանաչում է Կոմիտեի ի



րավասությունը՝ ստանալու եւ քննարկելու հաղորդումներ այն մասին, որ որեւէ մասնակից պետություն հաստատում է, թե մյուս մասնակից պետությանը չի կատարում սույն Դաշնագրով նախատեսված իր պարտավորությունները: Սույն հոդվածով նախատեսվող հաղորդումները կարող են ընդունվել և քննարկվել միայն այն դեպքում, եթե դրանք ներկայացրել է այն մասնակից պետությունը, ոյվ հայտարարություն է արել, թե ինքը ճանաչում է Կոմիտեի այդ իրավասությունը, Կոմիտեն չի ընդունում ոչ մի հաղորդում, եթե այն պատկանում է նման հայտարարություն չարած մասնակից պետությանը: Սույն հոդվածին համապատասխան ստացված հաղորդումները քննության են առնվում ինտելյուալ ընթացակարգով

- a) եթե սույն Դաշնագրի մասնակից որեւէ պետություն գտնում է, որ մյուս մասնակից պետությունը չի կենսագործում սույն Դաշնագրի պրոյեկտները, ապա մա կարող է գրավոր հարյուրչմամբ այդ հարցի մասին տեղեկացնել հիշյալ մասնակից պետությանը: Այդ հաղորդումն ստանալուց հետո երեք ամսվա ընթացքում ռադիոյումն ստացած պետությանը նման հաղորդում Խղած պետությանը ներկայացնում է Եվրոպ հարցը պարզաբանող գրավոր բացասությունն գտն ջրակացած այլ հայտարարություն, որը պետք է քովանդակի, որքանով դա հնարավոր ու նույնատակտիարմար է, ներպետական այն ընթացակարգերն ու պաշտպանության միջոցները, որոնք կիրառվել են, կիրառվելու են կամ կարող են կիրառվել սվյալ հարցի առնչությամբ.
- b) եթե ստացող պետության կողմից նախնական հարդրումն ստանալուց հետո վեց ամսվա ընթացքում հարցը չի քսովում ի քաղաքարումն երկու շախագրոյտ մասնակից պետությունների, այդ պետություններից յուրաքան-

- չորսն իրավունք ունի հարցը հանձնել Կոմիտեին՝ այդ մասին տեղեկացնելով Կոմիտեին եւ մյուս պետությամբ
- ե) Կոմիտեն իրեն հանձնված հարցը քննության է առնում միայն այն բանից հետո, երբ հավաստիանում է, որ տվյալ դեպքում միջազգային իրավունքի հանընդիսնուր ճանաչում դառած սկզբունքներին համապատասխան օգտագործվել է սպառվել են ներպետական պաշտպանության բոլոր մատչելի միջոցները: Տվյալ կանոնը չի գործում, երբ այդ միջոցների կիրառումը չարվարացված կերպով ձգձգվում է.
- ժ) սույն հոդվածում նախատեսվող հաղորդումները քննության առնելիս Կոմիտեն անցկացնում է դեմփուկ նիստեր,
- ե) Կոմիտեն, (ե) ենթակետի դրույթները պահպանելով, իր բարի ծառայություններն է մատուցում շահագրգիռ մասնակից պետություններին՝ սույն Դաշնագրով ճանաչվող մարդու իրավունքների եւ հիմնարար պատկերությունների նկատմամբ հարգանքի հիման վրա հարցը քուրեկամարսը լածելու նպատակով,
- Ն) իր քննարկմամբ հանձնված ցանկացած հարցով Կոմիտեն կարող է դիմել (բ) ենթակետում էլիչատակված շահագրգիռ մասնակից պետություններին՝ գործին վերաբերող ցանկացած սեղեկատվություն տրամադրելու լսողությանով,
- ց) (բ) ենթակետում էլիչատակված շահագրգիռ մասնակից պետություններն իրավունք ունեն ներկու գտնվել Կոմիտեում հարցի քննարկման ժամանակ եւ առաջարկություններ առնել բանալոր եւ (կամ) զբավոր,
- լ) Կոմիտեն (բ) ենթակետին համապատասխան ծանուցում առանարս օգվուիիլ հետո տատուերկու աճուլա ընրացքում ներկայագնում է զնկույց

(i) եթե (e) ենթակետի դրույթների շրջանակներում կարգու վորում է ձեռք բերվում, ապա Կոմիտեն իր ղեկույցում սահմանափակվում է փաստերն ու ձեռք բերված կարգավորումը հակիրճ շարադրելով:

(ii) եթե (e) ենթակետի դրույթների շրջանակներում կարգավորում ձեռք չի բերվում, ապա Կոմիտեն իր ղեկույցում սահմանափակվում է փաստերի հակիրճ շարադրանքով, շահագրգիռ մասնակից պետությունների գրավոր միջնորդությունները և բանավոր միջնորդությունների գրառումը կցվում են ղեկույցին:

Յուրաքանչյուր հարցի կապակցությամբ ղեկույցն ուղարկվում է շահագրգիռ մասնակից պետություններին:

Սույն հոդվածի դրույթներն ուժի մեջ են մտնում, երբ սույն Դաշնագրի տասը մասնակից պետություններ հանդես են գալիս հայտարարությամբ սույն հոդվածի առաջին կետին համապատասխան: Այդ հայտարարությունները մասնակից պետություններն ի տալի են հանձնում Միավորված ազգերի կազմակերպության Գլխավոր քարտուղարին, որը դրանց պատճեններն ուղարկում է մնացած մասնակից պետություններին՝ Հայտարարությունը ցանկացած ժամանակ կարող է հետ վերցվել Գլխավոր քարտուղարին ծանուցելու միջոցով: Նման գործողությունը չի խոչընդոտում ցանկացած հարցի քննարկմանը, որը, սույն հոդվածին համապատասխան, արդեն ուղարկված հավորդման առարկա է, այն բանից հետո, երբ Գլխավոր քարտուղարը ծանուցում է ստացել հայտարարությունը հետ վերցնելու մասին, ցանկացած մասնակից պետության հետապա ոչ մի հավորդում չի բնութագրվում կրե շահագրգիռ մասնակից պետությունը հանդես չի եկել նոր հայտարարությամբ:

**Հոդված 42**

- ա) եթե 41-րդ հոդվածին հաստատատախան Կոմիտեին հանձնված որևէ հարց չի լուծվել ի բազարություն շահագրգիռ մասնակից պետությունների, Կոմիտեն կարող է շահագրգիռ մասնակից պետությունների նախնական համաձայնությամբ նշանակել կատուկ հաշտարար հանձնաժողով (այսուհետ՝ Հանձնաժողով): Հանձնաժողովի քարի ծառայությունները շահագրգիռ մասնակից պետություններին են մատուցվում սույն Դաշնագրի դրույթների պահպանման հիման վրա, տվյալ հարցի փոխհամաձայնեցված լուծման նպատակով:
- բ) Հանձնաժողովը կազմվում է շահագրգիռ մասնակից պետությունների համար ընդունելի հինգ անդամից: Եթե շահագրգիռ մասնակից պետությունները երեք ամսվա ընթացքում համաձայնության չեն գալիս Հանձնաժողովի ամբողջ կազմի կամ նրա մի մասի վերաբերյալ, ապա Հանձնաժողովի՝ նշանակման հարցում ընդհանուր համաձայնության չարժանացած, անդամներն ընտրվում են Կոմիտեի կազմից, գաղտնի քվեարկությամբ, Կոմիտեի ծայների երկու երրորդի մեծամասնությամբ.
- 2. Հանձնաժողովի անդամներն իրենց պարտականությունները կատարում են անձնապես: Երանք չույժաք է լինեն շահագրգիռ մասնակից պետությունների կամ սույն Դաշնագրի ոչ մասնակից պետության կամ այն մասնակից պետության քաղաքացիներ, որը հանդես չի եկել 41-րդ հոդվածին համապատասխան հայտարարությամբ:
- 3. Հանձնաժողովն ընտրում է իր նախագահին՝ Ե ընդունում իր ընթացակարգի կանոնները:
- 4. Հանձնաժողովի նիստերը սովորաբար գումարվում են Արալորյաժժ ազգերի կազմակերպության կենտրոնա-

կայանում կամ Միավորված ազգերի կազմակերպության Ժնևի գրասենյակում: Սակայն Հանձնաժողովն, իր որոշումը, խորհրդակցելով Միավորված ազգերի կազմակերպության Գլխավոր քարտուղարի և շահագրգիռ մասնակից պետությունների հետ դրանք կարող է գումարել այլ հարմար վայրերում:

5. Քարտուղարությունը 36-րդ հոդվածին համապատասխան սպասարկում է նաև սույն հոդվածի հիման վրա նշանակված հանձնաժողովներին.
6. Կոմիտեի ստացած և ուսումնասիրած տեղեկատվությունը հանձնվում է հանձնաժողովի տնօրինությանը, և վերջինս շահագրգիռ մասնակից պետություններին կարող է դնել գործին առնչվող ցանկացած այլ տեղեկատվություն ներկայացնելու խնդրանքով:
7. Հանձնաժողովի կողմից հարցի ամբողջական քննարկումից հետո, սակայն, համենայն դեպս ոչ ոչ, քան տվյալ հարցը հանձնաժողովին հանձնելուց 12 ամիս լանց, այն Կոմիտեի նախագահին ներկայացնում է զեկույց շահագրգիռ մասնակից պետություններին ուղարկելու համար:
  - a) եթե հանձնաժողովը չի կարող տվյալ հարցի քննարկումն ավարտել տասներկու ամսվա ընթացքում, այսպես իր զեկույցը սահմանափակում է իր կողմից տվյալ հարցի քննարկման վիճակի հսկիրճ շարադրանքով,
  - b) եթե տվյալ հարցի փոխումամայնեցված կարգավորում ձեռք է բերվում սույն Դաշնագրով ճանաչվող մարդու իրավունքների նկատմամբ հարգանքի հիման վրա, Հանձնաժողովն իր զեկույցը սահմանափակում է փաստերի ու ձեռք բերված կարգավորման հսկիրճ շարադրանքով,
  - c) եթե (b) ենթակեսի դրույթների շրջանակում կարգ սվո

յում ձեռք չի բերվում, հանձնաժողովի գեկույցը պարունակում է նրա փաստացի եզրակացությունները շահագրգիռ մասնակից պետությունների վեճին առնչվող բոլոր հարցերի վերաբերյալ և հանձնաժողովի նկատառումներն այդ հարցի վախճանաձայնեցված կարգավորման հնարավորությունների մասին: Այդ գեկույցը պարունակում է նաև շահագրգիռ մասնակից պետություններին ներկայացրած զրավոյ միջնորդությունները և քանավոր միջնորդությունների գրառումը:

d) եթե հանձնաժողովի գեկույցը ներկայացվում է (c) ևն թակետի համաձայն, սպա շահագրգիռ մասնակից պետություններն այդ գեկույցն ստանալուց հետո կրեք ամսվա ընթացքում Կոմիտեի նախապետին տեղեկացնում են, թե իրենց համաձայն են արդյոք Հանձնաժողովի գեկույցի բովանդակությանը:

8. Սույն հոդվածի դրույթները չեն նվազեցնում Կոմիտեի՝ 41-րդ հոդվածով նախատեսված պարտականությունները:

9. Շահագրգիռ մասնակից պետությունները հախաժարապես կրում են Հանձնաժողովի անդամների բոլոր ծախսերը՝ Միավորված ազգերի կազմակերպության Ֆլխավոր քարտուղարի կողմից ներկայացվող նախահաշվին համապատասխան:

10. Միավորված ազգերի կազմակերպության Ֆլխավոր քարտուղարը կարող է, անհրաժեշտության դեպքում, վճարել հանձնաժողովի անդամների ծախսերը մինչև, սույն հոդվածի 9-րդ կետին համապատասխան, դրանց հատուցումը շահագրգիռ մասնակից պետությունների կողմից:

### Հոդված 43

Կոմիտեի և հատուկ աշտպարի հստակադրված ղեկավարների սխ

դամները, որոնք կարող են նշանակվել 42-րդ հոդվածի համաձայն, օժտված են Մրավորված ազգերի կազմակերպության առաքելությունների փորձագետների այն արտոնություններով, առաջկուսություններով և անձեռնմխելիությամբ, որոնք նախատեսված են Միավորված ազգերի կազմակերպության Արտոնությունների և անձեռնմխելիության մասին Կոնվենցիայի հաստատության բաժիններով:

**Հոդված 44**

Սույն Կաշնագրի իրականացմանը վերաբերող դրույթները կիրառվում են առանց վնասելու մարդու իրավունքների ոլորտում Մրավորված ազգերի կազմակերպության և դրա մասնագիտացված հաստատությունների հիմնարար վաստակներով ու կոնվենցիաներով սահմանված կամ դրանց համաձայն գործող ընթացակարգերը և ուսյն Դաշնագրի մասնակից պետություններին չեն խոչընդոտում օգտագործելու վեճերի լուծման այլ ընթացակարգեր իրենց սրբեք գործող ընդհանուր կամ հատուկ միջազգային համաձայնագրերի հիման վրա:

**Հոդված 45**

Կոմիտեն Միավորված ազգերի կազմակերպության Գլխավոր ասամբլեային Տնտեսական և սոցիալական խորհրդի միջոցով ամենամյա զեկույց է ներկայացնում իր գործունեության մասին:

**ՄԱՍ V**

**Հոդված 46**

Սույն Դաշնագրում ոչինչ չպետք է մեկնաբանվի որպես Միավորված ազգերի կազմակերպության և դրա մասնագիտացված հաստատությունների կոնկրետադրու-

թյունների այն դրույթների նշանակության նվազեցում, որոնք սահմանում են Միավորված ազգերի կազմակերպության և մասնագիտացված հաստատությունների տարրեր մարմինների համապատասխան պարտականությունները այն հարգերի կապակցությամբ, որոնց վերաբերում է սույն Դաշնագիրը:

**Հոդված 47**

Սույն Դաշնագրում ոչինչ չպետք է մեկնաբանվի որպես բոլոր մոլորությունների իրենց բնական կարստությունից ու ռեսուրսներից լիարժեքորեն և ազատորեն ոգտվելու և դրանք օգտագործելու անկապսելի իրավունքի ուսիմանալիակում:

**ՄԱՍ Կ I**

**Հոդված 48**

1. Սույն Դաշնագիրը բաց է ստորագրման Միավորված ազգերի կազմակերպության ցանկացած անդամ պետության կամ նրա ցանկացած մասնագիտացված հաստատությունների անդամի, Միջազգային դատարանի Ստատուտի մասնակից ցանկացած պետության և սույն Դաշնագրին մասնակցելու նայատակով Միավորված ազգերի կազմակերպության Գլխավոր ասամբլեայի կրավիրած ցանկացած այլ պետության համար:
2. Սույն Դաշնագիրը Լեթակա է վալխրուցման: Վալխրազրելյն ի պստ ևն հանձնվում Միավորված ազգերի կազմակերպության Գլխավոր քարստուդարին:
3. Սույն Դաշնագիրը միսնարու համար բաց է սույն հոդվածի 1-ին կետում նշված ցանկացած պետության համար:
4. Սիանս ք կստուսրվում է մի սնալ մասին վաստուսրող:



թը Միավորված ազգերի կազմակերպության Գլխավոր քարտուղարին ի պահ հանձնելով.

5. Միավորված ազգերի կազմակերպության Գլխավոր քարտուղարը սույն Դաշնագիրն ստորագրած կամ Դաշնագրին միացած բոլոր պետություններին տեղեկացնում է յուրաքանչյուր վավերագիրը կամ միանալու վերաբերյալ փաստաթուղթն ի պահ հանձնելու մասին:

**Հոդված 49**

1. Սույն Դաշնագիրն ուժի մեջ է մտնում երեսուցիցերորդ վավերագիրը կամ միանալու մասին փաստաթուղթը Միավորված ազգերի կազմակերպության Գլխավոր քարտուղարին ի պահ հանձնելու օրվանից ելևք անիսանց:
2. Յուրաքանչյուր պետության իսմար, որը վավերացնում է սույն Դաշնագիրը կամ միանում նրան երեսուցիցերորդ վավերագիրը կամ միանալու մասին փաստաթուղթն ի պահ հանձնելուց հետո, սույն Դաշնագիրն ուժի մեջ է մտնում իր վավերագիրը կամ միանալու մասին փաստաթուղթն ի պահ հանձնելու օրվանից երեք ամիսանց:

**Հոդված 50**

Սույն Դաշնագրի դրույթները տարածվում են դաշնային պետությունների բոլոր մասերի վրա՝ առանց ոչևել սահմանավակման կամ քաղաքության:

**Հոդված 51**

1. Սույն Դաշնագրի մասնակից ցանկացած պետություն կարող է առաջարկել լրացումներ ու վավերացություններ էլ որանք ներկայացնել Միավորված ազգերի կազմակերպության Գլխավոր քարտուղարին: Միավորված ազգերի կազմակերպության Գլխավոր քարտուղարն

այնուհետև առաջարկված ցանկացած լրացում ու փոփոխություն ուղարկում է սույն Դաշնագրի մասնակից պետություններին՝ խնդրելով հայտնել, յե իրենք համաձայն են արդյոք հրավիրելու մասնակից պետությունների խոյիրդատողով այդ առաջարկությունները քննարկելու և վրանց վերաբերյալ քվեարկություն անցկացնելու նպատակով, եթե մասնակից պետությունների առնվազն մեկ էրյորդն արտահայտվում է խորհրդատողով անցկացման օգտին, Գլխավոր քարտուղարը հրավիրում է այն Միավորված ազգերի կազմակերպության հովանու ներքո: Խորհրդատողովին ներկա զտնված և քվեարկությանը մասնակցած մարմուկի պետությունների մեծամասնության ընդունած ցանկացած լրագում կամ փոփոխություն ներկայացվում է Միավորված ազգերի կազմակերպության Գլխավոր ասամբլեայի հաստատմանը:

2. Լրացումներն ու փոփոխություններն ուժի մեջ են մտնում, եյք հաստատվում են Միավորված ազգերի կազմակերպության Գլխավոր ասամբլեայի կողմից և ընդունվում սույն Դաշնագրի մասնակից պետությունների ելկու երրորդի մեծամասնությամբ իրենց սահմանադրական գործընթացների համաձայն:
- 3 Ուժի մեջ մտնելուց եետո լրացումներն ու փոփոխությունները պարտադիր են դառնում այն մասնակից պետությունների համար, որոնք ընկունել են դրանք, իսկ մյուս մասնակից պետությունները կամար պարտադիր են մնում սույն Դաշնագրի դաշյները և նրանց կողմից նայակինում ընդունված ցանկացած լրացում ու փոփոխություն:

**Հոդված 52**

48-րդ հոդվածի 5-րդ կետի համաձայն աղված ծանուցում սերից անկախ՝ Միավորված ազգերի կազմակերպը

***Քաղաքացիական և քաղաքական իրավունքների մասին.***

---

թյան Գլխավոր քարտուղարը սույն հոդվածի 1-ին կետում նշված բոլոր պետություններին ծանուցում է հետևյալի մասին

- a) 48-րդ հոդվածի համաձայն կատարված ստորագրումների, վավերացումների եւ միանալու մասին,
- բ) 49-րդ հոդվածի համաձայն՝ սույն Ռաշնագրի ուժի մեջ մտնելու ամսաթվի եւ 51-րդ հոդվածի համաձայն կատարված ցանկացած լրացման ու վերփոխության ուժի մեջ մտնելու ամսաթվի մասին՝

**Հոդված 53**

- 1. Սույն Ռաշնագիրը, ոչի անգլերեն, իսպաներեն, չինարեն, ռուսերեն եւ ֆրանսերեն տեքստերը հավասարազոր են. ի պահ է հանձնվում Միավորված ազգերի կազմակերպության արխիվ.
- 2. Միավորված ազգերի կազմակերպության Գլխավոր քարտուղարը սույն Ռաշնագրի վավերացված պատճեններն ուղարկում է 48-րդ հոդվածում նշված բոլոր պետություններին:

*Optional Protocol to the International Covenant on  
Civil and Political Rights*

**ՔԱՂԱՔԱՑԻԱԿԱՆ ԵՎ  
ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ  
ԻՐԱՎՈՒՆՔՆԵՐԻ  
ՄԱՍԻՆ  
ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ  
ԴԱՇՆԱԳՐԻՆ ԿԻՑ  
ԿԱՄԸՆՏԻՐ  
ԱՐՉԱՆԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆ  
(16 դեկտեմբերի 1966թ )**

*Լաշևազրի պաշտոն սկան հայերեն թարգմանությունը  
տրամադրել է  
Միջազգային իրավունքի հայկական  
լնկերակցությունը*

Սույն Արձանագրության մասնալից պետությունները **եկարի ունենալով**, որ *Զագարացիական և քաղաքական իրավունքների մասին Դաշնագրի (այսուհետ Դաշնագիր) հեղուկ սպարակների իրագործման և նրա դրույթների կատարման համար նպատակահարմար և Դաշնագրի IV մասի համաչափ էիմնադրված Մարդու իրավունքների կոմիտեին (այսուհետ Կոմիտե)* հնարավորություն ընձեռել ընդունելու և քննության առնելու ինչպես նախադիմում է սույն Արձանագրությամբ, հաղորդումներ ստանչին անջանցից, ովքեր հայրադարում են, րե իրենք գոհ են Դաշնագրում շարադրված որիև իրավունքի խախտման.

**համաձայնել են ներքոհիշյալի շուրջ**

**Հոդված 1**

Դաշնագրի մասնակից այն պետությունը, որը դառնում է սույն Արձանագրության մասնակից, ճանաչում է Կոմիտեի իրավասությունը ընդունելու եւ քննության ասնելու առանձին անձանց՝ իր իրավագործությանը ենթակա հաղորդումներ, ովքեր հայտարարում են, թե տվյալ մասնակից պետության կողմից Դաշնագրում շարադրված որեւէ իրավունքի լսախսման գուե Լն դայծել: Կոմիտեն չի ընդունում որեւէ հաղորդում, եթե այն վերաբերում է Դաշնագրի մասնակից որեւէ պետության, որը, սակայն, մասնակից չէ սույն Արձանագրությանը:

**Հոդված 2**

Հոդված 1-ի դրույթներին համապատասխան, այն անձինք, ովքեր հայտարարում են, թե լսախտվել է Դաշնագրում ամրագրված իրենց այս կամ այն իրավունքը, եւ իրենք սպասել են իրավական պաշտպանության ներպետական քոլոր միջոցները, կարող են գրավոր հաղորդում ներկայացնել Կոմիտեի քննարկմանը:

**Հոդված 3**

Կոմիտեն կարող է անընկունելի համարել սույն Արձանագրության համաձայն ներկայացվող, բայց սեռատրուսզիր կամ, Կոմիտեի կարծիքով, հաղորդումներ ներկայագնելու իրավունքը շարաշահող եւ կամ Դաշնագրի դրույթներին անհամատեղելի ցանկագած հաղորդում

**Հոդված 4**

1. Կոմիտեն, 3-րդ հոդվածի դրույթներին համապատասխան, սույն Արձանագրության համաձայն ներկայացվող ցանկագած հաղորդման մասին ծառուցում է սույն Արձանագրության սասնակից այն պետությունը, որը, ինչպես սյնելում Լն, լսախտում է Դաշնագրի որեւէ դրույթ:

*Քաղաքացիական և քաղաքական իրավունքներ (արձնգ 1).*

2 Ծանուցում ստացած պետությունը վեց ամսվա ընդացրում Կոմիտեին ներկայացնում է գրավոր բացատրություններ կամ հայտարարություններ՝ պարզաբանելով քննության առարկա խնդիրը եւ, եթե դրանք կան, պաշտպանության այն միջոցները, որոնք կարող էին կիրառվել այդ պետության կողմից.

**Հոդված 5**

1. Կոմիտեն քննության է առնում սույն Արձանագրության համաձայն ստացված հաղորդումները հաշվի առնելով առանձին անձանց եւ շահագրգիռ մասնակից պետության ներկայացրած ողջ գրավոր տեղեկատվությունը:

2. Կոմիտեն չի քննում անձանցից ստացված ոչ մի հաղորդում, քանի դեռ չի համոզվել, որ.

ա) այդ նույն խալցը չի քննարկվում միջուցգային քննության կամ կարգավորման այլ ընթացակարգի համաձայն,

բ) տվյալ անձն սպառել է իրավական պաշտպանության քոլոր մատչելի ներպետական միջոցները. Այս դրույքը չի գործում, եթե նման միջոցների կիրառումն անհիմն կերպով ձգձգվում է:

3 Սույն Արձանագրությամբ նախատեսված հաղորդումները քննելու Կոմիտեն գումարում է փակ նիստեր:

4 Իր նկատառումները Կոմիտեն հայտնում է համապատասխան մասնակից պետությանը եւ անձին.

**Հոդված 6**

Կոմիտեն Գաշնագրի 45-րդ հոդվածով նախատեսված իր ամենամիտ զեկուցման մեջ ամփոփ շարադրում է սույն Արձանագրությանը համապատասխան իրականացրած իր գործունեությունը.

**Հոդված 7**

Մինչև Միավորված ազգերի կազմակերպության Գլխավոր ասամբլեայի 1960 թ. դեկտեմբերի 14-ին ընդունված Գաղութային կրկյուներին և ժողովուրդներին անկախություն շնորհելու մասին հռչակագրի վերաբերյալ 1514 (XV) բանաձևի նպատակների իրագործումը սույն Արձանագրության դրույթները ոչ մի կերպ չեն սահմանափակում Միավորված ազգերի կազմակերպության կանոնադրությամբ և Միավորված ազգերի կազմակերպության ու նրա մասնագիտացված հաստատությունների միջազգային այլ համաձայնագրերով ու վաստաթղթերով այդ ժողովուրդներին ընձևված հանրագիր ներկայացնելու իրավունքը:

**Հոդված 8**

1. Սույն Արձանագրությունը բաց է ստորագրման Դաշնագիրը ստորագրած ցանկացած պետության կողմից:
2. Սույն Արձանագրությունը Լեթսիա է վավերացման Դաշնագիրը վավերացրած կամ դրան միացած ցանկացած պետության կողմից: Վավերագրերն ի պահ են սրվում Միավորված ազգերի կազմակերպության Գլխավոր քարտուղարին:
3. Սույն Արձանագրությունը միանալու համար բաց է Դաշնագիրը վավերացրած կամ դրան միացած ցանկացած պետության համար:
4. Միանալն ուժի մեջ ստնում է միանալու մասին վաստաբողքը Միավորված ազգերի կազմակերպության Գլխավոր քարտուղարին հանձնելով:
5. Միավորված ազգերի կազմակերպության Գլխավոր քարտուղարը սույն Արձանագրությունը ստորագրած կամ դրան միացած բոլոր պետություններին հայտնում է



յուրաքանչյուր վավերագրի կամ միանալու վերաբերյալ փաստաթղթի ի պահ հանձնելու մասին

**Հոդված 9**

1. Դաշնագրի ուժի մեջ մտնելու դեպքում սույն Արձանագրությունն ուժի մեջ է մտնում Միավորված ազգերի կազմակերպության Գլխավոր քարտուղարին տասներորդ վավերագիրը կամ միանալու մասին փաստաթուղթն ի պահ հանձնելուց երեք ամիս անց:

2. Տասներորդ վավերագիրը կամ միանալու մասին փաստաթուղթն ի պահ հանձնելուց հետո սույն Արձանագրությունը վավերացրած կամ դրան միացած յուրաքանչյուր պետության համար սույն Արձանագրությունն ուժի մեջ է մտնում իր վավերագիրը կամ միանալու մասին փաստաթուղթն ի պահ հանձնելուց երեք ամիս անց.

**Հոդված 10**

Սույն Արձանագրության դրույթները ստարածվում են դաշնային պետությունների քոյոյ մասերի վրա՝ առանց որեւէ սահմանափակման կամ բացառության

**Հոդված 11**

1. Սույն Արձանագրության մասնակից յուրաքանչյուր պետություն կարող է ամսջարկել լրացումներ ու փոփոխություններ եւ դրանք կերկայացնել Միավորված ազգերի կազմակերպության Գլխավոր քարտուղարին: Այնուհետեւ Գլխավոր քարտուղարը առաջարկված յուրաքանչյուր լրացում ու փոփոխություն փոխանցում է սույն Արձանագրության մասնակից պետություններին լսնդրելով հատուկ նամակայն եւ որպսք կրավիրելու մասնակից պետությունների խորհրդածուղով այդ առաջարկությունները բննարկելու եւ քվարկելու եպատակով եքե խորհրդածուղով հրավիրելու օգտին արտահայտվում է մասնակից պետությունների առկազն սեւ

երրորդ, ապա Գլխավոր քարտուղարը հրավիրում է խորհրդատուներին Միավորված ազգերի կազմակերպության հովանու ներքո: Խորհրդատուներին ներկա ելքվերկությանը մասնակցող մասնակից պետությունների մեծամասնությանը ընդունված ամեն մի լրացում եւ փոփոխություն հաստատման է ներկայացվում Միավորված ազգերի կազմակերպության Գլխավոր ասամբլեային:

2. Լրացումներն ու փոփոխություններն ուժի մեջ են մտնում Միավորված ազգերի կազմակերպության Գլխավոր ասամբլեայում կատարվելուց եւ սույն Արձանագրության մասնակից պետությունների երկու երրորդի մեծամասնությանը այդ պետությունների սահմանադրական ընթացակարգի համաձայն ընդունվելուց հետո:
3. Ուժի մեջ մտնելուց հետո լրացումներն ու փոփոխությունները դառնում են պարտադիր պարտադիր ընդունված մասնակից պետությունների համար, իսկ այն մասնակից պետությունների համար պարտադիր են մեծամասնության Արձանագրության դրույթները եւ նախկինում նրանց կողմից ընդունված ցուցումներն ու փոփոխությունները:

**Հոդված 12**

1. Մասնակից յուրաքանչյուր պետություն ցամկացած մասնակց Միավորված ազգերի կազմակերպության Գլխավոր քարտուղարին ուղղված պրակտիկ ծանուցումով կարող է չեղյալ հայտարարել սույն Արձանագրությունը: Չեղյալ հայտարարումն ուժի մեջ է մտնում նշված ծանուցումը Գլխավոր քարտուղարի կողմից ստանալուց երեք ամիս անց:
2. Չեղյալ հայտարարումը չի խօչրեղատում մինչեւ պա ուժի մեջ մտնելը 2-րդ հոդվածի համաձայն ներկայա-

ված հատորդումների անչափյամբ սույն Արձանագրության դրույթների կիրառումը շարունակելու

**Հոդված 13**

Սույն Արձանագրության 8-րդ հոդվածի 5-րդ կետի համաձայն արված ծանուցումներից անկախ Միավորված ազգերի կազմակերպության Գլխավոր քարտուղարը Դաշնագրի 48-րդ հոդվածի 1-ին կետում նիշատակված բոլոր պետություններին տեղեկացնում է՝

- a) 8-րդ հոդվածի համաձայն ստորագրումների, վավերացումների և միանալու մասին,
- բ) 9-րդ հոդվածի համաձայն սույն Արձանագրության ուժի մեջ մտնելու և 11-րդ հոդվածի համաձայն՝ գտնկացած լրացման ու վերփոխության ուժի մեջ մտնելու մասին մասին,
- գ) 12-րդ հոդվածի համաձայն՝ չեղյա ևս յտարարելու մասին:

**Հոդված 14**

- 1. Սույն Արձանագրությունը, որի անգլերեն, լատաերեն, չինարեն, ռուսերեն և իրանսերեն բնագրերը կազմաարար են, ի սրան է հանձնվում Միավորված ազգերի կազմակերպության արխիվ՝
- 2. Միավորված ազգերի կազմակերպության Գլխավոր քարտուղարը սույն Արձանագրության վավերացված պատճեններն ուղարկում է Դաշնագրի 48-րդ հոդվածում նշված բոլոր պետություններին:

*Second Optional Protocol to the International  
Covenant on Civil and Political Rights, aiming at the  
abolition of the death penalty*

ՔԱՂԱՔԱՅԻԱԿԱՆ ԵՎ  
ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ  
ԻՐԱՎՈՒՆՔՆԵՐԻ  
ՄԱՍԻՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ  
ԴԱՇՆԱԳՐԻՆ ԿԻՑ  
ԵՐԿՐՈՐԴ ԿԱՄԸՆՏԻՐ  
ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆ  
Ի ՎԵՐԱՅՈՒՄՆ  
ՄԱՀԱՊԱՏԺԻ

(15 դեկտեմբերի 1989թ.)

*Դու Մալթի պաշտոնական լեզուներն ընդգրկում ես  
պրամայրեզ է  
Միջազգային իրավունքի իսպանական  
ընկերակցությունը*

Սույն Արձանագրության մասնակից պետությունները **համապատասխան** որ մահապատժի վերացումը կնպաստի մարդկային արժանապատվության ամրապնդմանը և մարդու իրավունքների առաջադիմական զարգացմանը **վկայակոչելով** 1948 թ. դեկտեմբերի 10-ին ընդունված Մարդու իրավունքների համընդհանուր հռչակագրի 3-րդ հոդվածը և 1966 թ. դեկտեմբերի 16-ին ընդունված Բաղարացիական և քաղաքական իրավունքների մասին միջազգային Դաշնագրի 6-րդ հոդվածը

**եջելով**, որ Բաղարացիական և քաղաքական իրավունքների մասին միջազգային Դաշնագրի 6-րդ հոդվածի՝ մահապատժի վերացումը վերաբերող ջնակերպումը հարակորհն ենթադրում է, որ մահապատժի վերացումը ցանկալի է

**համոզված լինելով**, որ մահապատիժը վերացնելու քոչոր միջոցները պետք է դիտել որպես առաջադիմություն կյանքի իրավունքից օգտվելու առաջնություն

**ցանկանալով** սույնով ստանշնել մահապատիժը վերացնելու միջազգային պարտավորություն

**համաձայնեցին ներքոհիշյալի շուրջ**

**Հոդված 1**

1. Սույն Արձանագրության մասնակից պետության իրավագրության ներքո գտնվող ոչ մի անձ մտնապատճի չի ենթարկվում:
2. Զորաքանչյուր մասնակից պետության ձեռնարկում է բոլոր անհրաժեշտ միջոցներն իր իրավագրության շրջանակներում ճանապարհորդ վերագրելու համար:

**Հոդված 2**

1. Չի բույստարվում որևէ վերապահում սույն Արձանագրության անշտրյանք, քաղաքությանք վավերացման կամ միանալու պահին արված վերապահումի, որով մտնապատճի կկատարում է նախատեսված պատերազմի ժամանակ համաձայն դազմական բնույթի առավել ծանր հանցագործության կատարման համար սեղալյական դատալիմի:
2. Նման վերապահում կատարում մասնակից պետությունը վավերացման կամ միանալու պահին Միավորված ազգերի կազմակերպության Գլխավոր քարտուղարին հաղորդում է իր ներօրենսմասն օրենսդրության պատերազմի ժամանակ կիրառվող համապատասխան դրույթների մասին:
3. Նման վերապահում կատարում մասնակից պետությունը Միավորված ազգերի կազմակերպության Գլխավոր քարտուղարին ժանտում է իր սարածրում պատերազմական ցանկագած դրույթան սկսվելու կամ դադարելու մասին:

**Հոդված 3**

Սույն Արձանագրության մասնակից պետությունները Սոսլլու իրավունքների կոմիտեին՝ Էաչնազրի 40-րդ հոդվածին համապատասխան ներկայացրիլ վեկույց-

ներում ընդգրկում են տեղեկատվություն սույն Արձանագրության իրականացման համար իրենց ձեռնարկած միջոցառումների մասին՝

**Հոդված 4**

Դաշնագրի մասնակից այն պետությունների առնչությամբ, որոնք հայտարարություն են կատարել 41-րդ հոդվածի համաձայն, Մարդու իրավունքների Կոմիտեի՝ այնպիսի հաղորդումներ ստանալու և քննարկելու իրավասությունը, կրթ մի մասնակից պետություն պնդում է, թե մի այլ մասնակից պետություն չի կատարում իր պարտավորությունները, տարածվում է սույն Արձանագրության դրույթների վրա, եթե միայն շահագրգիռ մասնակից պետությունը հակառակը չի հայտարարել վավերացման կամ միանալու պահին:

**Հոդված 5**

1966 թ. դեկտեմբերի 16-ին ընդունված Քաղաքացիական և քաղաքական իրավունքների մասին միջազգային՝ Դաշնագրին կից առաջին կամրնտիք Արձանագրության մասնակից պետությունների առնչությամբ, Մարդու իրավունքների Կոմիտեի՝ նրանց իրավագործության ներքո գտնվող առանձին անձանց հատորումներ ստանալու և քննարկելու իրավասությունը տարածվում է սույն Արձանագրության դրույթների վրա, եթե միայն շահագրգիռ մասնակից պետությունը հակառակը չի հայտարարել վավերացման կամ միանալու պահին:

**Հոդված 6**

1. Սույն Արձանագրություն դրույթները կիրառվում են՝ չ պես՝ Դաշնագիրը լրացնող դրույթներ՝  
Առանց սույն Արձանագրության 2-րդ հոդվածի համաձայն վերադառնում աներո հմարավորությունը խաչըն-

դոտելու, սույն Արձանագրության 1-ին հոդվածի 1-ին կետով երաշխավորված իրավունքը ենթակա չէ որևէ սահմանափակման՝ Դաշնագրի 4-րդ հոդվածի համաձայն:

**Հոդված 7**

1. Սույն Արձանագրությունը բաց է ստորագրման Դաշնագիրն ստորագրած ցանկացած պետության համար:
2. Սույն Արձանագրությունը ենթակա է վավերացման ցանկացած պետության կողմից, որը վավերացրել է Դաշնագիրը կամ միացել դրան: Վավերացրերն ի պահ են հանձնվում Միավորված ազգերի կազմակերպության Գլխավոր քարտուղարին:
3. Սույն Արձանագրությունը բաց է միանալու համար Դաշնագիրը վավերացրած կամ նրան միացրած ցանկացած պետության համար:
4. Միանալն իրականացվում է միանալու մասին փաստաթուղթը Միավորված ազգերի կազմակերպության Գլխավոր քարտուղարին ի պահ հանձնելով:
5. Միավորված ազգերի կազմակերպության Գլխավոր քարտուղարը սույն Արձանագրությունը ստորագրած կամ նրան միացած բոլոր պետություններին հաղորդում է յուրաքանչյուր վավերագրի կամ միանալու մասին փաստաթղթի ի պահ հանձնման մասին:

**Հոդված 8**

1. Սույն Արձանագրությունն ուժի մեջ է մտնում առանձնորոշ վավերագիրը կամ միանալու մասին փաստաթուղթը Միավորված ազգերի կազմակերպության Գլխավոր քարտուղարին ի պահ հանձնելու օրվանից երեք ամիս անց:



2 Տեսնելով, որ վավերացրի կամ միանալու մասին փաստաթղթի ի պահ հանձնումից հետո սույն Դաշնագիրը վավերացրած կամ նրան միացած քաղաքացու պետության համար սույն Արձանագրությունն ուժի մեջ է մտնում իր վավերացրի կամ միանալու մասին փաստաթուղթն ի պահ հանձնելու օրվանից երեք ամիս անց:

**Հոդված 9**

Սույն Արձանագրության դրույթները տարածվում են դաշնային պետությունների բոլոր մասերի վրա՝ առանց որևէ ասեմնավուսկման կամ բացառության

**Հոդված 10**

Միավորված ուզգերի կազմակերպության Գլխավոր քարտուղարը Դաշնագրի 48-րդ հոդվածի 1-ին կետում նշված պետություններին տեղեկացնում է՝

ա) սույն Արձանագրության 2-րդ հոդվածի համաձայն կատարված վերապահումների, հաղորդումների և ծանուցումների մասին,

բ) սույն Արձանագրության 4-րդ կամ 5-րդ հոդվածների համաձայն արված հայտարարությունների մասին,

գ) սույն Արձանագրության 7-րդ հոդվածի համաձայն կատարված ստորագրումների, վավերագրումների և միանալու ստանի,

դ) սույն Արձանագրության 8-րդ հոդվածի համաձայն որոշված մեջ մտնելու ժամկետի մասին:

**Հոդված 11**

1 Սույն Արձանագրությունը, որի անդերեն, իսպաներեն, չինարեն, տուսերեն և ֆրանսերեն տեքստերը հավասարապես են, ի պահ է հանձնվում Միավորված ուզգերի կազմակերպության արխիվ:

- 2 Միավորված ասիների կազմակերպության Գլխավոր քարտուղարը սույն Արժանագրության հավաստված պատճեններն ուղարկում է Դաշնագրի 48-րդ հոդվածո 6 նշված բոլոր պետություններին:

